

О. С. Шпоть

**«ВЕЛЕСОВА КНИГА» – ЯК ФРАГМЕНТ З
ІСТОРІЇ ДЕМОКРАТІЇ**

Науково-популярне видання

Київ
ПП «Коронатор»
2006

УДК 94 (477) ".../09"
ББК 63.3 (4УКР) 32
Ш 84

Шпоть О.С. «Велесова книга» – як фрагмент з історії демократії. – Київ.: ПП«Коронатор», 2006. – 62 с.

ISBN 966-96555-1-X

Автор досліджує «Велесову книгу» і сприймає її як повноцінне історичне джерело. А «Велесова книга» говорить, що руська земля існує понад 20000 років; що ми – це не тільки руси, поляни, древляни, укри, кривичі, дуліби, волиняни і т.і., а й орії, коморії, слов'яни, сківи, анти; що не грецька, а українська земля є колискою демократії; що Київ став вперше столицею 625 р. до н.е., тобто майже на тисячу років раніше дати його офіційного заснування. Дослідження розкриває й інші цікаві факти, пропонує пояснення..

Охороняється Законом України «Про авторське право та суміжні права»
ISBN 966-96555-1-X

© Шпоть О.С., 2006 р.
© ПП «Коронатор» 2006 р.

Вступ

Історія – безперечно цікава і точна наука. Але, серед багатьох існуючих у світі наук, вона, мабуть, найбільше залежить від «сильних світу цього». Висвітлення окремих питань, та й самі літописи багаторазово перероблялися (або замовчувалися) на догоду деспотам, династіям, а, іноді, й окремим націям. Ідеологи радянської влади найбільше хотіли, щоб історія України розпочиналася з 1917 р. І якщо в дійсності й було відхилення від цієї настанови, то це можливість розпочинати історію України від Б. Хмельницького (і то лише для того, щоб показати, що здійснилася мрія українців – «навіки об'єднатися» з Росією). Радянська влада виховувала нове покоління істориків, які мусили знати наперед, що все, що розкопується на території України з попередніх тисячоліть – створене іраномовними племенами, і ніякого зв'язку з історією українського народу не має. Але, зате, можна було безперешкодно досліджувати грецькі колонії на Півдні України. Під такі ідеологічні настанови попала і «Велесова книга»

Свої дослідження і висновки автор робив, читаючи «Велесову книгу» (ВК) в перекладі Б.Яценка [1]. Не дивлячись на окремі недоліки перекладу (відмічені, зокрема, Б.Сушинським [2]), його переклад є найбільш ґрунтовним. До того ж, це видання містить автентичний текст.

Автор свідомо не торкається питання походження «Велесової книги» (на тему історії появи «Велесової книги» та доказів – підробка це чи ні – написано багато солідних робіт), а прийняв, як постулат, думку, сформульовану Б.Сушинським [3]: *«Незалежно від того, ким і в який спосіб було створено зібрання під умовною назвою «Велесова книга», воно має самодостатню цінність, саме як історично-пізнавальний твір»*. В своїй роботі автор:

* беззаперечно прийняв концепцію П. Комнацького [4] про те, що ті кілька подій з ВК, для яких можна визначити дату, є історично достовірними, підтверджені іншими джерелами і

вкладаються в хронологію загальновідомої історії – наприклад, як дата смерті готського вождя Германаріха;

* оперся на концепцію П. Комнацького [4], що «Велесова книга» – не літопис, а, швидше, пропагандистський матеріал. Це, відповідно, не зобов'язувало авторів «Велесової книги» датувати загальновідомі їм події;

* прийняв свою концепцію, згідно якої автори текстів «Велесової книги» любили свій рід і народ, вірили і довіряли своїм богам, і перед загрозою навали чужинців, перед богами і людьми у них не було ні бажання, ні потреби записувати на дощечках неправдиві факти історії, щоб агітувати ними людей на боротьбу з навалою чужинців. Тим більше, що неправдиві факти зіграли б зворотний ефект.

Виходячи з вищенаведеного, автор вірить, що все, написане у «Велесовій книзі» – широкі правдиве. Отже, це – невідомі раніше факти нашої історії, але викладені не лише без хронології, а й навіть не системно (з погляду історика), з іноді зовсім випадковим розташуванням на одній дощечці фактів, що відносяться до різних історичних епох. Це пояснюється специфікою завдання, яке стояло перед авторами ВК. Потрібно було підняти дух і впевненість у перемозі слов'ян перед нашестям варягів і, одночасно, підняти їх на боротьбу проти християнства, на захист рідних богів. Логічно, що для цього потрібно було звернутися, наприклад, до загальновідомої всім героїчної події, або кількох подій (навіть не пов'язаних часом), нагадати про перемогу батьків чи прадідів і закликати не посоромити їх. Або звернутися до гірких чи трагічних поразок, про які всі пам'ятали, ще раз проаналізувати причини трагедії і застерегти від помилок. Або нагадати відомі всім надзвичайно складні ситуації, вихід з яких могли підказати лише рідні боги і закликати шанувати їх. Або оприлюднити упорядковані постулати релігії та сонм богів; ще раз утвердити звичаї. Отже, тексти «Велесової книги» написані на потребу дня, в яких логікою викладу потрібно було наводити факти сивої давнини і події сьогодення.

Як і відмічають дослідники [5], «Велесова книга» не є закінченим і цілісним твором. Там зустрічаються тексти, написані різними авторами, різними стилями і, можливо, в різні часи. Однак

більшість їх написана, як це твердить П.Комнацький[3], на актуальні теми – експансію варягів та поширення християнства. Деякі тексти повторюються з викладенням одних і тих же фактів різними стилями (ніби кільком учням давали одне і те ж завдання), щоб потім відібрати кращий варіант.

1. Яценко Б. Велесова книга: Легенди. Міти. Думи. Скрижалі буття українського народу. I тис. до н.д. – I тис.н.д. // Індоевропа., 1995, кн. 1-4, – 320 с.

2. Сушинський Б. «Велесова книга» предків. Роздуми над сторінками вічності. «Велесова книга» у перекладі та літературній інтерпретації Богдана Сушинського. – Київ-Одеса:«Видавничий дім ЯВФ». 2004. – 256 с.

3 Сушинський Б. Там само. – (див. с. 84-85)

4. Комнацький П. 20000 років хронології «Велесової книги» // г-та «Русь», 1996-1997, № 1.

5. Ребіндер Б. Велесова книга: життя та релігія слов'ян. – Київ: МП «Фотовідеосервіс», 1993. –80с.

Хронологія «Велесової книги»

Комнацький [1,2] дослідив і опублікував хронологію «Велесової книги». Познайомившись з нею, автор вважає своїм обов'язком подати свою хронологію. Своєю не тому, що вона буде містити щось абсолютно нове, а щоб зробити те, чого не доробив, на погляд автора, П.Комнацький. Тобто, кожному читачеві показати доступність і правила побудови та визначити ті місця у «Велесовій книзі», на які опирається хронологія. Інакше, опублікована П. Комнацьким хронологія (без системного пояснення) в одних читачів викликала захоплення, а в інших – недовіру, або й звинувачення у фантазерстві [3]. Так, хронологія автора багато в чому не співпадає з хронологією П. Комнацького. Але тепер те, що не співпадає, і буде об'єктом дослідження наступними поколіннями, бо хронологія «Велесової книги» – це не хронологія П. Комнацького чи О. Шпотя, а хронологія нашого народу. Бо кожен читач, щоб бути активним громадянином, має бути хоч трохи істориком.

«Велесова книга» не є літописом. Але вона містить історичні факти з життя нашого народу. При побудові хронології «Велесової книги» автор дотримувався певної методології. В основу окремих фрагментів покладені логічно завершені думки з «Велесової книги». Розташування їх по вісі часу здійснювалося за такими пріоритетами:

1. фрагменти про події, дійсність і час яких не викликають сумнівів, бо підтверджені іншими джерелами (наприклад, про смерть вождя готів Германаріха);

2. фрагменти про події, час яких визначається внутрішнім датуванням самої «Велесової книги», (наприклад, *«що так літ за тисячу п'ятсот до Діра пішли прадіди до гори Карпатської»*);

3. фрагменти про події, датування яких не визначене, але за ім'ям вождя можна віднести до певного часу (наприклад, *«і анти Мезенмира здобули перемогу над готами і розтропили їх надвоє»*);

4. фрагменти про події, датування яких не визначене, але за логікою викладення їх можна віднести до певного проміжку часу (наприклад, *«а митриди сказали русам, що ті можуть селитися біля них»*).

Таблиця 1. Внутрішнє датування «Велесової книги»

Перша подія		Друга подія		Інтервал, роки	Номер дощ.	Фрагмент тексту
Вірогідна дата	Зміст	Зміст	Вірогідна дата			
1	2	3	4	5	6	7
555 р. до н.е.	Смерть Варена	Кінець князювання Серезня	545 р. до н.е.	10	36Б	366 «І по тому Серезень – десять»
575 р. до н.е.	Смерть Лебедяна	Смерть	555 р. до н.е.	20	36Б	366 «А по тому був Верен з Великограддя також двадцять літ.»
595 р. до н.е.	Смерть Кия	Смерть Лебедяна	575 р. до н.е.	20	36Б	366 «І по ньому був син Лебедян, який звався Славер, і той був двадцять літ»
625 р. до н.е.	Смерть Оря	Смерть Кия	595 р. до н.е.	30	36Б	366 «І се Кий помер, будучи нашим володарем тридцять літ.»
	Білояр по той бік Ра ріки	Алдоріх		50	9Б	9Б «Було те за п'ятдесят літ до Алдоріха»
	Початок битви з гунами і готами	Закінчення битви з гунами і готами		50	6Б	6Б «...п'ятдесят літ вели боротьбу велику,щоденну проти гунів і готів,»
	Боротьба з гунами	Боротьба з гунами		100	6Б	6Б «...і боротьба з ними була важка. Вона тривала 100 років»
	Прийшли в Семиріччя	Покинули Семиріччя		100	15А	15А «...вийшли з краю Семиріччя...хоч були там вік.» 19 «де наші отці гради мали були,»
	Пішли до кіельци	Були при їх допомозі		100	28	28 «І се бо пішли до них, і так були сто років при їх допомозі»
	Відійшли до лісів	З'явилися готи Германаріха		100	5Б	5Б «А за сто літ з'явилися там готи Германаріха...і тут була убориця велика..»
	?	Відхід готів на північ		120	6Б	6Б «А по ста двадцяти роках брані готи, тиснені гунами і берендеями, відійшла на північ.»
	Кінець правління Алдоріха	Прихід Аскольда(?) **		200	29	29 «І се Аскольд прийшов до нас із Кнудієм через двісті років після Алдоріха і хотів правити нами.»
	Битва язигів з костобоками	«наш час?» *		200	5Б	5Б « і була та убори ця за двісті літ...»
	Пішли на північ від греків	«наш час?» *		200	18Б	18Б «...і там були двісті літ. І там з того часу до нинішнього.»

1	2	3	4	5	6	7
116 р.	Поразка Траяна	«нашчас?»*	416 р.	300	29	29 «І те було за триста літ до нашого часу»
	Битва готів з ...	Битва готів з ...		400	37А	37а «І там готи се билися чотири сотні літ зі своїми ворогами»
423 р. до н.е.	Заснування м. Суржа	Захоплення греками м. Сурожа	23 р. до н.е.	400		8(3) «Отак наша земля, яка чотири віки була наша, стала грецька»
116 р.	Поразка Траяна	розгром готів (Детеріх)	616 р.	500	29	29 «І се Траян був за п'ять сотень літ до готів»
77 р.	Нашестя хозарів	Прихід варягів	577 р.	500	3Б, 4Б	3б «І тривала та розторгавиця п'ятсот літ»; 4б «а там прийшли варяги і взяли ту...»
626 р.	Похід в Карпати	Прихід на Прип'ять	126 р. до н.е.	500	5А	5а «І таким було життя п'ятсот літ»
	Прихід на Прип'ять	?		500	5А	5а «І там жили п'ятсот літ»
	Утворення Антського союзу	?		500	17А	17а «...віче скликали єдине, утворивши землю нашу, і стояла та земля п'ятсот літ»
625 р. до н.е.	Заснування Києва	м. Голунь відновлено	375 р.	1000	22	22 «Через тисячу літ Києграда одна частина йде до Голуні і там залишилась, а інша - біля Києграда.»
423 р. до н.е.	Переселення на південь	Прихід варягів	577 р.	1000	23	23 «Пішли на південь і там лишалися в степах десять віків»
	Початок боротьби з готами	?		1000	7В	7в «Тисячу літ...і сурянта була з нами.»
626 р. до н.е.	Похід в Карпати	Перемога над готами	377 р.	1003	6Д	6д «..боярин-герой, який розбив готів у літо тисяча третє від Карпатського ісходу»
595 р. до н.е.	Смерть Кия	Нашестя варягів	705 р.	1300	22	22 «І так було се через років тисячу триста по Кию-отцю.»
925 до н.е.	Битва на березіГотського моря	Смерть Германаріха	375 р.	1300	9А	9а « То було за тисячу триста років до Германаріха»
626 р. до н.е.	Похід в Карпати	Аскольд злий** прийшов	674 р.	1300	7Г	7г « Тут бо через тисячу триста літ од Ісходу Карпатського Аскольд злий ...»
	Семиріччя	Смерть Германаріха		1300	9А	9а «...біля семи рік, де ми проживали»
	?	До Діра		1500	3Б	3б «І так правили п'ятнадцять віків через віче.»
626 р. до н.е.	Похід в Карпати	(смерть) Діра	875 р.	1500	5А	5а «...що так літ за тисячу п'ятсот до Діра пішли прадіди до гори Карпатської»

1	2	3	4	5	6	7
625 р. до н.е.	Смерть Оря	Початок княжіння Діра	874 р.	1500	6В	6в «Од отця Оря до Діра пройшло тисяча п'ятсот літ»
	?	?		1500	7Б	7б «І так усі тисячу п'ятсот літ, як ведемо численні війни і битви»
19423-19424 р. до н.е.	Створення землі руської	Активне розселення	9423-2423 р. до н.е.	10000-17000	2Б	2б «...На другу тьму був холод великий, і потяглися ми до півдня.»
19423-19424 р. до н.е.	Створення землі руської	Початок будівництва міст	9423 р. до н.е.	10000	2Б	2б «Так побули одну тьму і почали городи ставити»
19423-19424 р. до н.е.	Створення землі руської	Прихід варягів	577 р.	20000	2А	2а «... І все те сталося за дві теми (тьми) до суть. А по тих двох тьмах варяги прийшли і землю забрали од хозарів до рук своїх»
19423-19424 р. до н.е.	Створення землі руської	Прихід варягів	577 р.	20000	4Б	4б «І так на двадцять тисяч літ не могли сотворитися до русі, а там прийшли варяги і взяли ту...»

* час складання одного з попередніх текстів

** *«Старі перекази повідають нам,
що приходив на Русь інший Асқольд
і що було три Асқольди-варяги.
І ті варяги приносили свої жертви,
і не наші, та й не чужі князі, бо вони зовсім не князі,
а вої прості, і силою захоплювали владу.»* (ВК, 29)

Таблиця 2 Хронологія «Велесової книги» на тлі загальної історії

Внутрішня хронологія: роки, номер дощечки	Загальна історія	Археологія
1	2	3
<p>20000, 2а; 4б</p> <p>1300, 9а</p> <p>1500, 6б</p> <p>1300, 7а</p> <p>1500, 6в</p> <p>1000, 22</p> <p>500, 5а</p> <p>1300, 22</p> <p>1003, 6д</p> <p>30, 36б</p>	<p>19423-19424 р.до н.е.- Початок Руської землі</p> <p>9424 р. до н.е. - «Почали городи ставити, вогнища повсюди розкладати.» (ВК,26) Це стало можливим лише в результаті винайдення печі (трипільської, руської печі)</p> <p>9000-2000 р.до н.е. - «..був холод великий, і потяглися ми до півдня – там бо суть місця значні.»(ВК,26), в т.ч. велике розселення орів на Алтай, Близький схід, в Іран, Семиріччя, Дворіччя, Індію і т.п. «..дитиною прийшов він із землі орів до краю Інд(д)ського.»(ВК,31)</p> <p>925 р. до н.е. - «А в ті часи була битва велика на берегах моря Готського.»(ВК,9а)</p> <p>650-630 р. до н.е. - Прихід Оря з трьома синами до р.Дон і узбережжя Азовського моря</p> <p>- Розійшовся з Киськом. Орь заснував м. Голинь і Кисько заснував місто.</p> <p>626 р.до н.е. - «..пішли прадіди до гори Карпатської» (ВК,5а) «Одійшли Хорев і Щек од інших і переселилися до Карпатськиз гір»(ВК,36б)</p> <p>625до н.е. - Смерть Оря</p> <p>- Там і оселився Кий, що був засновником Києва</p> <p>623-596 р. до н.е. - «Се бо князеві Кию на ум спаде йти на болгар(на Волзі)</p> <p>- І ту рать пожене на північ і аж до Вороненця.</p> <p>-Отож Голинь, град руський, відбрали, обітницю свою, від іншої землі..»(ВК,34)</p> <p>595 р.до н.е. «І се Кий помер, будучи нашим володарем тридцять літ.»(ВК,36,б)</p> <p>585 р.до н.е. остаточне завершення близькосхідних походів[4]</p>	<p>Молодовська культура 45000-10000 до н.е.</p> <p>Мізинська культура 23000-15000 до н.е.</p> <p>Дніпрово-Прип'ятьська культура 8300-4400 до н.е.</p> <p>Гірсько-кримська 9000-4500 до н.е</p> <p>Кукрецька 6000-5000 до н.е</p> <p>Трипільська 5000-3000 до н.е</p> <p>Гребенецька 9000-4500 до н.е</p> <p>Дніпро-Донецька 4500-2250 до н.е [4]</p> <p>Більське городище, Кам'янське городище</p>
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10		

1										2	3
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
										<p>575 р. до н.е. Смерть Лебедяна (Славера)</p> <p>555 р. до н.е. Смерть Верена з Великограддя</p> <p>545 р. до н.е. Смерть Серезня.</p> <p>514-512 р. до н.е. - похід Перського царя Дарія (ВК,8)</p> <p>452 р. до н.е. - Геродот в Криму</p> <p>423 р. до н.е. - пішли на Південь - Заснування Сурожа</p>	
										<p>126 р. до н.е. - Руси пішли від Карпат до Прип'яті (Дніпра)«...а потім подалися на схід сонця і пішли до Дніпра. І там жили п'ятсот літ.» (ВК,5а)</p> <p>126р.до н.е. – 77 р. н.е. Пішли руси геть од греків(митриди) і сіли на Дону і Дінці,</p> <p>пізніше пішли до Дніпра і Дунаю, і там мирно жили.</p>	
										<p>77 р. н.е. - попали під владу хозар і платили їм данину: «І тривала та розторгавиця п'ятсот літ.» (ВК, 36)</p>	
										<p>115-116 р. - Траян напав на дулібів</p> <p>270 р - утворення Антського союзу</p> <p>360-370 р. - гуно-аланська війна[4]</p> <p>371-375 - гуно-готська війна[4]</p>	
										<p>375 р. - Смерть вождя готів Германаріха</p> <p>- одна частина йде до м. Голунь і там залишилась(ВК,22)</p>	
										<p>377-378 р. - битва з готами. Боярин Сегея вбив сина Германаріха (ВК,6д)</p> <p>381 р. - готи стратили князя Буса</p> <p>382 р. - кн. Велемір убив Вінітарія(ВК,стор.32)</p> <p>416 р. - час написання окр. попередніх текстів</p>	
										<p>452 р. - Аттіла під стінами Риму.</p> <p>558-568 р. - І тоді ж вражі обри напали на нас, і якби не втримали обрив, то бути нам рабами до кінця і працювати на них»(ВК,32)</p> <p>568-635 р. - « .. себто обри, ніби пісок морський. і були по обрах.»(ВК,32)</p>	
										<p>577 р. - прийшли варяги і землі взяли від хозарів до рук своїх (ВК,46)</p>	<p>Неаполь Скіфський. Пам'ятка пізньюскіфської культури в Криму. Місто-фортеця, тепер городище на південно-східній околиці Сімферополя. В III-II ст. до н.е. – ремісничо-торгівельний центр і столиця Малої Скіфії.</p>
1	2	3	4	5							

1					2	3
1500, 5a	1500, 6a	1300, 7a	1300, 22	500, 29	578 р. - друга битва з готами	
					616 р. - готи, Детеріх, убитий українами (ВК,28)	
					674 р.- Аскольд(І) злий прийшов на нас (ВК,7г)	
					705 р. - приступ варягів	
					874 р. - початок князювання Діра	
					875 р. - смерть Діра, убитого Аскольдом(ІІІ)	
					878 р. - написання Велесової книги[2]	

Хронологію «Велесової книги» автор побудував, опираючись, головним чином, на внутрішнє датування. Воно наведене в табл.1, й існує в текстах «Велесової книги», і його може уточнити будь-хто з бажаючих.

Археологія свідчить, що люди на території України живуть з незапам'ятних часів. Наприклад, Молодовська культура – починаючи з 45000 р. до н. е.[4]. Але «Велесова книга» неодноразово нагадує час утворення Русі і будує від цієї події внутрішню хронологію. Використавши дані табл. 1, авторська версія хронології «Велесової книги» має такий вигляд (табл..2). Вона не претендує на довершеність і, тим більше, на точність. Але відтепер буде всім чітко видно (і можна буде чесно вести наукову суперечку), де, хто і як розуміє фрагмент тексту, в кого більш довершений переклад автентичного тексту, де нафантазовано, а де – помилки, закладені ще в автентичний текст в процесі ритмізації його Б. Яценком. А в суперечці, як відомо, народжується істина.

1. Комнацький П. 20000 років хронології «Велесової книги» // г-та «Русь», 1996-1997, № 1.
2. Комнацький П., Влес-Книга. Скрижалі буття оріїв-русів-українців од ХХ тис. до н.д. до 878 року. – Київ: «Бібліотека українця», 2002. – 198 с.
3. Яценко Б., Яценко В. Велесова книга: духовний заповіт предків. Ритм. пер. укр. мовою, дослідження та рецензії Б. Яценка; рос. мовою – В. Яценка. – Київ: «Велес», 2004. – 256 с.

4. Білоусько О.А. Україна давня: Євразійський цивілізаційний контекст. Карті, таблиці, ілюстрації: Посібник для вчителя. – Київ: Генеза, 2002. – 272 с.

Хто ми ? Оріяни, кімери, скити, скіфи, слов'яни ...?

В табл. 3 наведені фрагменти текстів, що характеризують взаємовідносини різних племен і народів, які згадуються у «Велесовій книзі». Це той рідкісний випадок, коли, з погляду представника нашого народу, дається оцінка інших народів і орієнтири нам: хто входив до генетичної основи творення нашої нації, а хто – ні. Що дуже важливо, це погляд представника нашого народу, а не сторонній погляд грека, римлянина чи гота.

Археологія свідчить про безперервність розвитку землеробського осілого населення на території України з незапам'ятних часів. Разом з тим, історики губляться в здогадках – Хто ж ми, українці? Орії, кімери, слов'яни, скити, скіфи, сколоти, анти, ... ?

Можна лише висловити здивування, як і куди зникали (безслідно?) цілі етноси, що залишили тисячолітню матеріальну культуру на величезній території? Відомі з археологічних розкопок в Україні (наприклад, Мезинська, чи Трипільська), культури мають кожна свій період існування. Потім ніби кудись зникають. Більшість істориків (в т. ч. і М.Грушевський), посилаючись на не характерні для попередніх культур елементи (спосіб поховання та ін.), відносять ці культури до різних народів. Але ж є ще й інші елементи цих культур (піч, кераміка) які повторюються в наступних культурах.

Окремі історики, критикуючи такий підхід і приводячи археологічні докази свого бачення проблеми, залишаються непочутими[1]. «Велесова книга» дає можливість пояснити цю ситуацію. Згідно «Велесової книги», глобальні переселення викликалися різними причинами:

1 . Поразками в боях:

«Я прийшов рід злий на нас, напав.

І тому змушені були відійти в ліс»(ВК,2а).

«Се Русь була відрізана від заходу сонця,

*а інші пішли до сури на південь
і заснували Сурожград біля моря, ...»(ВК,4в).*

2. Зміною клімату:

*«На другу тему був холод великий,
і потяглися ми до півдня –
там бо суть місця зличні.»(ВК,2б).*

3. Неврожаєм:

*«І настала жорстка засуха.
Тож зерно не вродило,
і пішли ми на землю іншу і там утримались.»(ВК,6е).*

Не викликає сумніву, що в результаті переселення в нові умови (з лісу – в степ, чи від моря – до лісу), змінювалася певна частина ритуалів, традицій чи звичок. Ми всі є свідками переселення компактними групами поліщуків, що постраждали від Чорнобильської катастрофи. Чи вдалося їм зберегти повністю матеріальну культуру мешканців полісся в нових для них умовах? І чи ідентифікував би хто-небудь по рештках матеріальної культури, що ці переселенці – це і є колишні поліщуки? Просто не змогли б наші предки в скелястому ґрунті Криму повторити повністю ритуал, який вони звикли робити на поліссі чи в лісостепу. Крім того, зміни чи вдосконалення релігії, без сумніву, вносять зміни в ритуал поховання. Уявімо собі, наприклад, дві частини одного і того ж роду. Одна частина роду мешкала біля Дніпра, а інша мігрувала в Середню Азію, потім в Індію і повернулася через кілька століть. Безперечно, що обряд поховання цих двох частин роду буде обов'язково чимось відрізнятись. Тобто, зміна ознак в похованнях не є достатньою умовою для категоричного твердження, що ці поховання відносяться до різних народів. Вони можуть служити лише точною характеристикою періоду, в якому зроблене це поховання. Тобто, ознакою часу, до якого таких ознак в похованнях ще не могло бути.

Аналізуючи легенди Геродота, В. Паїк [2] відмічає, що «З цієї легенди наочно видно, що скоти (скити) уважали себе автохтонами Праукраїни й не прийшли нізвідки». На це

питання спадковості, яке піднімали ще греки, «Велесова книга» дає чітку відповідь:

*«Аскольд – темний воїн, а десь од греків освічений,
що ніяких русів нема, а суть ворове.*

А з того можемо сміятися,

бо були кіморії, також отці наші, ...»(ВК,3е).

«І се скити-отці повернулись і вступили

в битву з ворожою силою, і потоптали її.»(ВК,17а).

Повернення частини наших предків з Індії та з Ірану(викликане зміною кліматичних умов, або поразками у війні) несправедливо оцінене зарубіжними істориками, як навала якогось невідомого раніше народу (скіфів), а зміна назв – як безслідне зникнення цілих етносів.

Арії, орії, слов'яни, скіфи, кіммерійці, скототи, анти, руси, укри – це все ми, каже «Велесова книга», бо існував механізм, згідно якого всі слов'яни називалися іменем того роду, з якого був вибраний старший князь. Звідси, мабуть, і всі непорозуміння з назвами.

У «Велесовій книзі» показано механізм зміни назви народу.

Протягом багатьох віків існував родовий устрій. Кожен рід обирав собі князя. А для військових походів (чи оборони) обирали старшого князя, який керував спільними військами на випадок війни. І тоді все об'єднання іменувалося ім'ям того роду, з якого походив старший князь. Про це неодноразово згадується у «Велесовій книзі»:

«Тако ото руси вибирали князів своїх,

І ті од родів своїх, і роди дбали про плем'я: кожному князі свої.

А із князів вибирали князя старшого, і той вів до битви.»(ВК,23).

«і були ми кравенці і скіфи, анти, руси, боруси, і суроужці.

І тако стали діди русове.»(ВК,7е).

«Се бо антами були по руськолані,

а раніше були русами і лишилися ними» (ВК. 24б).

«І всяк рід називався іменем своїх родичів, які правили,

і звідки прийшли ... також.»(ВК,6а).

Доцільно було б також розрізняти сківів під проводом князя Скіфа(Сківа), та інше плем'я, імовірно, справді якесь китайське, яке «Велесова книга» (див. таблицю 3) подає нам як плем'я «скуфь», яке було жовтим.

Справа в тому, що до цього часу вся інформація про сківів черпалася виключно з іноземних джерел. Помилки, запозичені з них, закладені уже в самій назві народу, про який іде мова. Так, ми називаємо, наприклад, сусідній народ угорцями, росіяни - венграми, а самі себе вони звать мадярами. Та і оцінка чужинця часто є упередженою.

Нам не потрібна чужа слава. Нам би свою не розгубити. Був час, коли наші предки під керівництвом князів Славена і Сківа, підсилені слов'янами, що повернулися з Індії, утримували степ від Дунаю до Дону і навіть до Волги (Ра):

«І се були князь Славен із братом Сківом.

І вели війни великі на сході.»(ВК,17а).

«Велесова книга» не вказує часу князювання Славена і Сківа. Але дає підстави вважати, що назва краю – Скіфія походить від імені Сків. Це підтверджує і одна з легенд, записаних Геродотом. Як би не була ця легенда далека від дійсності, але ж імена, то напевне, були привязані до цього краю [3] : *«...зате наймолодший, Скіф, виконав це й зостався в краю. Від цього Скіфа, сина Геракла, походять скіфи, що постійно царюють, ..».*

Тому немає необхідності прив'язувати назву Скіфія до якогось племя «скуфь», яке не залишило сліду в історії. Тим більше, коли утворилося могутнє об'єднання антів:

« І звернулися до всіх родів,

і віче скликали єдине, утворивши землю нашу,

і стояла та земля п'ятсот літ» (ВК,17а),

то «скуфь» не ввійшла до цього об'єднання, утворивши невеличку державу з назвою Куявія, яка потім безслідно щезла. В.Демянов [3] «розмістив» цю державу в межах середньої течії річки Сіверський Дінець.

«Штут русь збрала свої сили і розбила гунів,

утворивши край антів, а скуфь – Києву»(ВК,7в).

Тобто, Куявія не ввійшла в об'єднання антів, вірогідно тому, що

Таблиця 3. Взаємовідносини племен і народів за «Велесовою книгою»

Назва племені, народу	Оригінал	Імовірна назва	Текст з «Велесової книги»
1	2	3	4
анти	антевь		36а «за цим маємо жалкувати, та не за часами антів»
анти	антіе		24а «Тако анти ми, маємо честь і славу співаємо богам!»
араби	орабе		34 «Се бо торжищами еланським і арабським правив...»
берендеї	беренде		6б «вели боротьбу велику. щоденну проти гунів і готів, але не проти берендеїв»
берендеї	брендема		6б «Се бо гуни з берендеями і своїми отарами стали в тому краї.»
болгари	блгаре		34 «Се бо князеві Кию на ум спаде йти на болгар і ту рать пожене на північ і аж до Вороненця».
борусичі	борусіце		6а «А борусичі билися...» 6а «од Ора були наші отці спільно з борусами»
боруси	борусенже		6в «Тому боруси не могли стати проти греків...»
браманове	брамановіе		37а «...що брама нове йдуть на нас»
варяги	връягом		2а «...а ті варягам піддалися, знехтувавши рішенням віча»
венеди	венська рода		3б «а старі отці вenedського роду йшли судити родичів біля Перунового дерева»
верменове	верманое	вірмени	14 «І там були купці, старі верманове і рабове й іні.»
весь	весе		4б «окремими є сумь, весь, і чудь – і звідти прийшла на Русь усобиця»
волинь	волынъе		24б «І та волинь є першим родом, будучи їх початком»
готи	годъ		4а «А тоді готи-грабіжники напали на Русь»
греки	гръці		1 «...Однак греки напали на Русь, чинячи злеє в імя богів»

1	2	3	4
греки	грець		18б «греки поміж еланами плем'я окреме!»
гунами	егуньшты	інгуші	24б «і се готи зібралися з гунами і з ними на отців наших напали.»
гуни	егуны		24б «І се по них прийшли гуни, крові славних жадаючи»
гуни	іегунште	інгуші	8(2) «А ті то гуни і яги суть одбиті,»
гуни	егуншті	інгуші	6б «се бо гуни з берендеями і своїми отарами стали в тому краї»
гуни	гунште	інгуші	13 «...і бороніть її від ясів і гунів...»
дасуво	дасуво		4г «Із тієї тьми темені ізійшло, іздибілося зле плем'я дасуво.»
деревичі	древиче		7а «А стали жити в лісах, то мали назву деревичі»
древляни	древляны		4б «Се називаються ті поляни, свередзі і деревляни: тут бо всі руські, од руськолуныя походячи»
дуліби	дулебова		«і се дуліби кажуть про нас, що ми брати з нами; і те істинна правда, бо походять вони з того ж кореня, що й ми»
елани	еланштема		22 «Бо сії суть вороги руськоланія і вороги богам нашим»
жмудь	жеменде		8(27) «окремо жмудь була, коло тієї і та була..»
жмудь	жмыдь		28 «і се жмудь каже нам, що прийде до нас і підтримає нас проти ворогів наших;»
іллїрійці	ілірмоще		4в «Іллїрійці сказали, що ми нерозумні, і прийдуть нам помагати»
ілми, іллери	ылмы, ілероу		28 «те знаємо і про ілмів, тобто іллерів; ми ж родичі»
ільмерці	кільмерстїї, ільмершті		2а «Був народ родичем з ільмерцями, з єдиного кореня постали роди наші. Хто прийшов пізніше на Руську землю, то і селився серед ільмерців, бо суть братчики наші і подібні до нас...»

1	2	3	4
іронці	іroneісті		2б «А там іронці зайняли худоби нашої десятину»
іронці	іроншті		4а «Іронці не чіпали звичаїв наших,»
карпини	карпене		7а «На спомин про гори Карпатські; в той час називався рід наш карпини»
кельще	кельще		8(3) «...коли ми кельще бути посміли.»
кіельци	кіелцы		28 «і се знаємо, як сказано од праотців, що кіельци допомагали їм»
кіморії	кіморіе		6е «... кіморії, також отці наші. А ті римлян потрясали і греків розметали, як поросят устрашених».
колтове	кълтове		8 «Пішли на нас колтове із залізом своїм»
колтове	колотве		8 «Бо колтове вчорашні - це сьогоднішні варяги і греки.»
костобоки	костобце		5б «Тут була січа велика – язиги і костобоки билися із злими втікачами і крадіями худоби нашої»
кравенці	кравенце		7є «і були ми кравенці і скіфи, анти, руси...»
кривичі	крвіще		33 «і (поселились) поляни, деревляни, кривичі...»
ляхи	ляхъве		33 «...і се (поселились) поляни, деревляни, кривичі, ляхове на кущу руському»
митриди	мотіреде		32 «...а митриди сказали русам, що ті можуть селитися біля них»
митриди	Мытреде		32 «А ми з тими митридами поріднилися»
неровь	неровь		23 «Отож елани сказали князеві старшому нашому і повідали йому, що не хочуть до землі неровь ходити, ані рабів брати, але лишаться на березі...»
обри	обрі	авари	24б «А тут пішли обри на князя і забили його.»
онезьва	онезьва		15б «І се інше племено онезьва пішло на нас.»

1	2	3	4
осзесче	осзесче		15б «І се невдовзі напав на нас ворог осзесче, який кров славних пив
перси	парце		6в «Перси знали наші мідні мечі»
поляни	полени		4б «Се називаються ті поляни, свередзі і древляни: тут бо всі руські, од руськолунян походячи»
рабове	рабове	(рабини) жиди	14 «І там були купці, старі верманове і рабове й іні.»
рибяни	рыбьяны	(рабини) жиди	7є «У старі часи риб'яни не захотіли лишитись(у своїх краях). Прийшли до землі нашої і казали, що мають доблесті.»
римляни	ромі		6б «Напали на нас римляни од Дунаю»
руси, русичі	рушті, русіці		33 «І се руси пішли од Білої Вежі і од Росії на Дніпровські землі... І всі стали русичами.»
русколань	русколане		6в «ті бо родаки не хотіли, щоб руські роди об'єднались з русколанню»
свередзі	свередзі		4б «тут бо всі руські, од руськолунян походячи»
скити	скуфіа		17а «І се скити-отці повернулись і вступили в битву з ворожою силою, і потоптали її.»
скіфи	скуфі		6в «ті були жовтими, а руси були русими й блакитноокими»
скіфський	скоуфыніа		8 «...аби степ скіфський був за нами,...»
скіфи	скуфе	сківи від кн. Сківа	7є «І Дажбо нас народив од корови Замунь, і були ми кравенці і скіфи, анти, руси, боруси, і сурожці».
слави	славы		8(2) «Але ми називаємося слави і ту славу показали їм, коли йшли на заліза їхні і на мечі»
славії	славіе		24а «І хоч Славії названі, ніколи не просили славу, і славу говорили, як молитву творили.»

1	2	3	4
слов'яни	слвене		36б «се ми слов'яни, бо славимо богів»
сумь	сумь		4б «окремими є сумь, весь, і чудь - і звідти прийшла на Русь усобиця»
сурожці, Сурозькою	Суренже Суренжка		6в «а сурожці звалися Сурозською руссю»
укри	ухре		25 «І се прийшли волхви укри Ухоріз і брат його Ословень, і так сказали русам: не творіться на дар той»
укри	укрех		28 «І се Детеріх убитий був од укрів.»
фряги	фряце		17а «Які надали свою поміч на ворогів»(ВК.,17а)
фряги	хряжденьсте		36б «...і не було в нас іншої зброї, як мечі фрязькі, обмінані на баранів та овець»
хозари	хъзаром		3б «(руси)Захищалися од хозарів...по вікові Трояню.» 2а «варяги прийшли і землю забрали од хозарів до рук своїх»
хорвати	хорви		36а «...а Хорев (веде) хорватів своїх»
хуни	хуніе		4г «де хуни братів наших убивають»
чудь	чудь		4б «окремими є сумь, весь, і чудь – і звідти прийшла на Русь усобиця»
яги	ягы		8(2) «А ті то гуни і яги суть одбиті,»
язи	ізве		35б «А се прийшли язиги до краю нашого і почали худобу завертати.»
язиги	енззіце		5б «Тут була січа велика – язиги і костобоки билися із злими втікачами і крадіями худоби нашої»
язиги	іезенце		5б «Так се язиги розвернулися на південь, залишивши нас.»
яси	асуне		«...і обороніть її від ясів і гунів...»
яси	ясь		14 «Се бо яси йдуть на нас від Танаїсу і Таматархи (Тматорокані?) могутнього кіннотою і раттю незчисленною.»

скуфь була жовтою, а ми – можна перекоонатися і сьогодні – не жовті.

До речі, офіційна історія твердить [5], що *«...після 602 року анти більше не згадуються в писемних джерелах. Провідна роль в Україні перейшла до нащадків склавинів – дулібів»*. А те, що після утворення Антського союзу земля наша стояла п'ятсот літ, лише підтверджує, що незалежно від назви (анти, чи дуліби) – це все одно були ми.

Греки ще здавна називали Північне Причорномор'я Скіфією незалежно від того, хто там перебував. Це щастя, що «Велесова книга» зберегла для нас прямі орієнтири. Бо, не дивлячись на слов'янський вигляд облич, зображених на знахідках у скіфських могилах[6], на прямі вказівки, що і кіморії, і сківи, і анти – це все отці наші, велика частина наших істориків та археологів, на пряме запитання, чи являються кіморії, скіфи і анти прямими нашими попередниками, не дадуть чітко визначеної відповіді.

Але не лише греки звали нас Скіфією. Ми самі майже так себе величали:

«...і втратили (отці) Сківську землю на побережжі морськму і степи, і потяглися ті на північ...» (ВК,17а).

Слід звернути особливу увагу: у «Велесовій книзі» написано «Сківську» землю! Можливо, певну роль зіграла німецька школа в історії, яка в певний час домінувала в російській імперії. А німці (які писали нам історію), читають звук «в» як «ф» за зразком: Смірнов – Smirnoff, Немирів – Nemiroff, Сків – Skiff. Це ще одна причина, чому сківська земля стала скіфською.

Приємно, що серед численних племен «Велесова книга» згадує і укрів. Однак автор залишається з власною думкою, що сьогоднішня назва українці – це самоназва народу. Відомі в історії випадки (особливо в епоху колоніальної експансії європейців), коли за тубільними племенами, чи народами закріплювалися їхні самоназви. Запитували іспанці, чи англійці тубільців: «хто ви?». І їм відповідали на своїй мові: «люди». І це слово закріплювалося за ними, як самоназва, бо вони самі себе так назвали.

У нас споконвік усі знають, що кожен народ живе у своїй країні. Країна, край – це споріднені слова. Тому на запитання, хто живе в (цьому, нашому чи вашому) краї навіть дитина відповіла б

– українці (вкраїнці, краяни)! А як зветься країна, в якій живуть українці? – Україна! Тобто, це самоназва, бо ми самі себе так називали, незалежно від того, були ми дулібами, русами чи волинянами.

1. Паїк В. Корінь безсмертної України і українського народу. – Львів. «Червона Калина». 1995. – 238 с.

2. Паїк В. Там само. – (див.стор.33)

3. Цит. за Українські традиції. – Харків: Фоліо, 2003. – 576 с. (див. с.14)

4. Дем'янов В. Що було до Русі? – Рівне: В-во «Азалія». 1994. – 44 с. (див. карту № 8).

5. Білоусько О.А. Україна давня: Євразійський цивілізаційний контекст. Карти, таблиці, ілюстрації: Посібник для вчителя. – Київ: Генеза, 2002. – 272 с. (див. с. 226)

6. Мозолевський Б.М. Скіфський степ. – Київ: Наукова думка, 1983. – 200 с.

А може гуни?

В часи застою І. Білик [1] шокував істориків своєю історичною розвідкою, замаскованою у вигляді післямови до пригодницько-фантастичного роману на стародавню тему. Він висунув гіпотезу, яка базується на твердженні, що і гуни, і скіфи, і слов'яни, і руси – це один і той самий народ. Автор переконливо доводить, що «гуни» і «скіфи» – це не самоназви, а лише два іноземні наймення наших предків.

Книгу І. Білика вилучили з продажу і знищили. Але проблема залишилася. Книга була під забороною майже двадцять років, але історики мовчать і досі. Мабуть, важко все-таки зламати старі стереотипи.

При доведенні тотожності скіфів-гунів-слов'ян Білик, зокрема, посилається на записи візантійського дипломата Пріска Паннійського, який разом з посольством Східної Римської Імперії побував у столиці грізного гунського правителя Аттіли. У своїх нотатках Пріск попеременно називає населення Гунської Імперії то гунами, то скіфами. Ці слова у нього виступають не запереченнями, а синонімами один одного.

Цитуємо І.Білика [2]: «Там, де Пріск Паннійський описує зустріч Аттіли з мешканцями столиці, виникають зовсім виразні асоціації. Мимовільно починаєш думати: звідки знайомий нам цей ритуал вітання прибулого шановного мандрівника? Аттілу зустрічав хор дівчат, співаючи йому славу, а жона першого сановника піднесла йому хліб-сіль. При цьому історик зазначає: «Такий звичай вважається в скіфів знаком високої шани».

Ми більш-менш добре уявляємо собі придворні й народні звичаї східних племен, у тому числі й монгольських. А цей звичай відомий нам з документів X – XI сторіч, і він належить нашому народові. Якщо й викликає сумнів отой, Пріском описаний, хор дівчат, що співав своєму цареві скіфських пісень, то хліб-сіль промовляє ще виразніше. Цей звичай міг народитися тільки в народові, який споконвіку займається хліборобством, але аж ніяк не серед кочових скотарських племен. Отже, ні гуни, ні скіфи, про яких ідеться в Пріска, не були й не могли бути монголами чи якимись іншими вихідцями з Північного Китаю».

Крім Пріска Паннійського, І.Білик посилається на багатьох видатних істориків минулого (Геродот, Амміан Марцеллін, Йордан, Йосиф Флавій та інші) і приходять до висновку, що «гуни» й «скіфи» – то не самоназви, а просто два іноземні наймення наших предків.

І ще [3]: «Найвизначніший історик того часу, візантійський імператор Костянтин Багрянородний (у творі «Про управління імперією») каже: «Цей народ ми називаємо скіфами або гунами. Щоправда, самі себе вони звать русами».

Та, зрештою, всім відомі й слова нашого, київського історика Нестора Літописця, який, перелічивши всі руські племена, зауважує, що є городи їхні й донині, й прозивані вони греками Велика Скіфія.

На нашу думку, свідчень про те, що «гуни» та «скіфи» – синоніми – досить».

Це – думка І. Білика. Отже, логіка викладу твору, його аргументація (з посиланнями на відомих у світі істориків, очевидців нашестя гунів та учасників місії до вождя гунів Аттіли), не викликає сумнівів, що місія перебувала у слов'янському середовищі.

Автор не ставив за мету критикувати І.Білика. Його праця достойна найвищої похвали хоч би за те, що в часи, можливо найбільшого морального приниження українців, він з такою скрупульозністю зібрав незаперечні докази своєї гіпотези і на повний голос сказав, що і ми «не ликом шиті». В часи застою «Велесова книга» не була доступна радянським людям. Але той, хто уважно прочитає «Велесову книгу», ніколи не скаже, що готи, гуни і ми – це один і той самий народ. Наші предки вели з ними жорстокі війни, уклали мир, періодами жили мирно, торгували, були «потиснені», або переможені і перемагали самі, але не відчували себе ніколи одним народом з ними. На відміну від грецьких істориків, які здалеку дуже приблизно уявляли собі, хто там бродить по території Скіфії – готи, гуни чи слов'яни.

Офіційна історія пов'язує [4] походження гунів від китайських хунну (сюнну) виключно за співзвучністю слів, зовсім не посилаючись на матеріальні залишки їхньої культури. Це робиться свідомо, наперед посилаючись на те, що за період довгого шляху від Китаю до України вони не тільки розгубили притаманну їм матеріальну культуру, а й виродились генетично на суміш угрів .... Це майже те ж саме, що шукати зв'язок між ацтеками і Республікою Ічкерія, бо священна криниця ацтеків Чечен-іца співзвучна назві «чеченці».

Що ж до питання, чому саме «гунами» греки називали слов'ян, ніхто достеменно сказати не може. Можливий варіант І.Білика: просто гра слів та помилки істориків і переписувачів. А можливий й інший. У «Велесовій книзі» дуже часто згадується народ, який Б.Яценко, до речі, переклав як «гуни», хоча форма написання слова «гуни» в тексті оригіналу «Велесової книги» (іегунште) дає підстави швидше за все віднести цю назву до конкретного, відомого в історії народу – інгушів. Гуни – це не якийсь невідомий народ, який, невідомо звідки, виник як «божа кара» і невідомо куди зник. Бо слов'яни мали з ними стосунки і боролися з ними на протязі сотні років(ще з VII ст. до н. е.). Це автохтонний народ, який віками жив зовсім поряд, за річкою Дон, на Північному Кавказі. Гуни – це, найбільш вірогідно, інгуші, які, знаючи про військові успіхи слов'ян, обрали своїм керівником у походах на Рим слов'янського (скіфського) вождя (Гатила).

Така версія, звичайно, потребує всебічного дослідження. Але, на думку автора, форма написання, зроблена нашими співвітчизниками у часі, значно менш віддаленому від гунів ніж ми – більш вагомий доказ, аніж співзвучність з плем'ям, що існувало в іншому кінці світу. То не біда, що сьогодні це малочисельний народ. Згадаймо аварів (обрів), («їх було як піску морського», а тепер лише кілька гірських селищ в Дагестані), що, нарівні з готами нападали на наших предків. Як видно з таблиці, гуни не відносились до числа наших родичів. Наші пращури вели з ними постійну боротьбу. Гуни нападали самі, або об'єднувалися з готами, але ті тексти, які дійшли до нас, свідчать, що гуни неодмінно були биті русами.

«Не забудьмо також, як готи об'єдналися з гунами проти нас.

І Таларіх ішов з півночі, а гуни – з півдня.

І тут плакала руськолань і боруси, як гуни роїлися навколо готів.

Тут русь зібрала свої сили і розбила гунів,...»(ВК,7в).

Тобто, у них була можливість переконатися у військовому таланті слов'янських вождів. Це приблизно так, як постійна боротьба козаків з кримськими татарами. Жорстока і кривава боротьба за територію, за життя, яка, проте, не виключала можливості, в певні моменти історії (виходячи з доцільності та вірячи в безсумнівний талант наших полководців) робити спільні походи проти поляків під керівництвом Б. Хмельницького, або – на Москву під керівництвом П. Сагайдачного. Всього кілька речень у «Велесовій книзі»:

*«Говорили про часи, коли готи і новоявлені варяги
вибирали наших отців князями,...*»(ВК,7а)

«А старші родичі наші не вибрали інших для себе,

Аби ними правили, а самі йшли до інших.» (ВК,28).

дають підстави говорити про те, що і гуни, розпочавши війну з римлянами, вибрали своїм вождем для військового походу на римлян слов'янського полководця Гатила: і тоді всі свідчення, так скрупульозно зібрані І. Біликом, стають на своє місце. Бо куди іще міг запросити послів могутній вождь гунів Гатило, як не до себе на батьківщину, в країну слов'ян.

В усякому разі, це не суперечить офіційній історії [5]: «У гуно-

готській війні анти виступали союзниками гунів. Разом з Аттілою анти ходили в знаменитий Західний похід 450 р.».

1. Білик І. Меч Арея. – Київ: «Радянський письменник», 1972. – 438 с.
2. Білик І. Там само. – (див. с. 410)
3. Білик І. Там само. – (див. с. 413)
4. Білоусько О.А. Україна давня: Євразійський цивілізаційний контекст. Карті, таблиці, ілюстрації: Посібник для вчителя. – Київ: Генеза, 2002. – 272 с. (див. с.224)
5. Білоусько О.А. Там само. – (див. с. 226)

Кочівники-скотарі, чи осілі землероби?

Пропонуються тези для майбутньої реконструкції подій, що відбулися за часів Оря, опираючись лише на «Велесову книгу». Хай ця реконструкція буде найпростішою і не зовсім точною. Але хай вона взагалі буде. Хай також скажуть своє слово археологи. Тоді буде предмет для суперечок.

§1. В сиву давнину (див.табл.2) частина племен, що населяла територію нашої країни, під впливом зміни клімату мігрувала в інші краї – Алтай, Індію і т.д.:

«і пішли ми на землю іншу і там утримались.»(ВК,6е).

«І повідаємо старі слова слави нашої

про святе Семиріччя наше,

де наші отці гради мали були,

і віддали ту землю, до землі іншої одійшли.

І мали в часи ті державу,...» (ВК,19).

«...і вийшли з краю Семиріччя, що біля гори Ірштії

і в Загогрії, хоч були там вік,

І тақ покинули той край і пішли в Дворіччя,

і розбили тих з допомогою кінноти своєї,

і пішли до землі Сірійської, і там зупинились.

А пізніше пішли горами високими.» (ВК,15а).

Дуже перегукується з цими фрагментами слова В.Паїка [1]:

«Тохари – це вихідці з території поміж Дунаєм і Волгою, з-над Дніпра, у III тисячолітті до Хр. Вони знайшли собі нову врожайну батьківщину поміж ріками Аму-Дарією і Сир-Дарією. Там створили опісля держави Согдіяну й Бактрію (Бактрією називали її греки, а самі вони називали свою державу Аріяспою – годувальники коней. Аріяспа лежала над річкою тієї самої назви.»

Тобто, історикам доведеться переосмислити певні археологічні дані [2] – кому приписана досліджувана археологічна культура в Семиріччі – сакам, тохарам, чи комусь іще?

Страшний землетрус у Пенджабі змусив наших предків згадати про свою прабатьківщину:

*«А слов'яни вночі проснулись од великого грому і землетрусу.
І чули, як угорі коні кричали, і сповнені страхом,
і зібрались і пішли з села, а овець лишили.
А вращі побачили хати зруйновані – одна вгорі, інша – внизу,
а ще в дірі великій земній,
і більше ніяких слідів не лишилось.
Були ті слов'яни у великій скруті,
не могли нічим прогодуватись.
І сказали Іру-отцю: «Веди нас геть» (ВК,38а).*

Отець Орь привів одну з таких груп слов'ян, що вирішила повернутися на прабатьківщину. І про те що вони не просто прийшли, а **повернулися**, свідчать багато текстів «Велесової книги». Аналогічно повернулася на батьківщину група від Набсурсара, що перебувала там у полоні:

«І прийшов день, коли руси пішли від Набсурсара.» (ВК, 6г).

§2. Руська земля вже існувала як руська ще до приходу Оря. Звідки почалась руська земля? На це питання ВК не дає прямої відповіді. Але дає кілька згадок, які дають можливість визначити, коли утворилась руська земля. Так, у розповіді про прихід Оря говориться, що вони селились огнищанами на землі руській, тобто, вона вже існувала як руська до приходу Оря .

Слід також звернути увагу на те, що автори ВК з позиції свого часу розповідають про рід Оря, як про слов'ян; і лише після

приходу Оря до Дону і Азовського моря, де до них приєдналися їхні родичі із прабатьківщини (до річч, також із міста Росія), ті ж самі автори ВК почали вживати самоназву «руси»:

*«І се руси пішли од Білої Вежі і од Росії
на Дніпровські землі...»(ВК,33).*

Згадані міста, які існували до приходу Оря – це, вірогідно, сучасне місто Білгород в Російській Федерації (Біла Вежа) та невідоме місто на березі Азовського моря.

Про те, що назва «Русь» існувала ще до приходу Оря, свідчить і розповідь про похід (після розгрому хозар), в якому захопили (швидше, визволили – авт.) багато племен, які довго терпіли від готів і хозар, і які:

*«... бо всі руські, од руськолуян походячи...
За другу тисячу літ піднали розділу і лишилися в самотності,
і почали на чужих у неволі працювати...
І так на двадцять тисяч літ не могли сотворитися до Русі,
А там прийшли варяги і взяли ту...» (ВК,46).*

Очевидно, назва «Русь» з'явилася дуже давно, бо в час повернення земля вже була руською:

*«І се (поселились) поляни, деревляни,
кривичі, ляхове на кущу руському.
І всі стали русичами.»(ВК,33),*

але, ще прямуючи з берегів Готського (Азовського) моря, вони знали, що йдуть у землю руську:

*«А коли гуни почали велику війну,
прагнути до утворення великої землі своєї,
то ми пішли геть, туди, до Русі.» (ВК,10).*

*«Ото од морського берега Готського моря йшли до Дніпра
Й ніде не шукали інших бо родичів, яко Русь.» (ВК,8(2)).*

«Велесова книга» підтверджує, що слов'яни були автохтонним населенням в Україні:

*«... і були отцем Орієм до краю руського ведені,
тому що завжди там перебували» (ВК,2а).*

Отже, цілком логічною здається версія П.Комнацького [3],

який пояснює факт створення землі руської, як утворення родючої землі після відступу льодовика, на якій наші предки утверджувалися в житті. Можна сказати жартома: «Русь – це та земля, на якій наші предки гуртом з'їли всіх мамонтів». Оскільки процес полювання на мамонтів повний небезпек і був виключно колективним заняттям, то цей початок нового (з колективним заняттям) періоду життя на створеній Богом благодатній землі став якісно новим, після якогось іншого (попереднього) життя, в інших умовах і відклався у свідомості наших предків, як визначна подія – утворення руської землі. І те, що у «Велесовій книзі» зафіксовано початок руської землі, то це свідчить про те, що наші предки утримували в пам'яті і той час, коли вона ще не утворилася.

§3. Отець Орь, повернувшись на територію України, не застав її незаселеною. Тут уже були родичі: наприклад, волиняни, та ін.:

«.. та волинь є першим родом, будучи їх початком» (ВК,246).

*«Хто прийшов пізніше на Руську землю,
то і селився серед ільмерців,
бо суть братчики наші і подібні до нас,
і в небезпеці обороняли нас од зла.»*(ВК,2а).

*«й ільмерці залишилися там, і було їх мало,
і мову свою лишили, і так були.»* (ВК,7Є).

*«.. іллірійці були поглинені од нас.
І не було в нас тоді нікого, крім дулібів,
які були повернені на борусь.»* (ВК,7Є).

В певний період історії наші предки утримували степ від Дунаю до Дону і навіть до Волги. До приходу Оря вже існували міста Біла Вежа і Росія, населення яких, під тиском готів, з'єднавшись з родом Оря, відійшло до Дніпра. Місцевим був також рід під керівництвом Киська та Єрея, з якими рід Оря на певний період поєднався.

Офіційна історія зауважує, що питання про походження скіфів остаточно не розв'язане. І приводить три варіанти їх походження. Наведемо третій [4]:

«...у бронзовому віці пращури скіфів емігрували з Причорномор'я на Схід, а пізніше частина їхніх нащадків повернулася на Україну у вигляді кочовиків і підкорила решту

населення, включаючи киммерійців і сколотів.» Ніби все правильно, але чому у вигляді кочівників? І чому підкорили? «Велесова книга» говорить, що Орь мирно об'єднався з місцевим населенням:

*«...і будемо племено єдино. Се боги сприяють нам,
і маємо шукати доблесті на віці вічні.»* (ВК,35а).

І, навіть, розійшовшись після побутових сварок, визнавав їх за родичів і надав допомогу в боротьбі з язигами:

*«І від того сповнилося прикрістю серце Орієве,
і сказав родичам: «Підтримайте Киська і люд його».*

*І ті қоней сідлати взялися і налетіли на ясів,
і гнали їх, доқи не розтрошили зовсім.*

*І те маємо знати: доқи сили наші об'єднані,
ніхто не зможе подолати нас.»*(ВК,35б).

§4. Отець Орь, очевидно, лише вибрав місце для міста Києва, поставивши капище на місці майбутньої столиці Кия.

«А на тому Дніпрі мав осісти рід слов'ян.» (ВК,38а).

*«...І поставив перше рід слов'ян мольбище в граді Індоқиєві,
яқий названий Кийв. І в ньому стали селитися.»* (ВК,38а).

Тобто, це місце волею отця Оря було присвячене і призначене для Кия. Цілком можливо, що християнство (значно пізніше) використало цей факт, приписавши його Андрію Первозванному.

§5. Після цієї події отець Орь поселився, об'єднавшись з родичами, які вже були на цій землі, ймовірно, в межах Черкаської, та півдня Київської областей. Про це можуть свідчити поселення цього періоду (7-6 ст. до н.е.): Трахтемирівське, Пастирське, Мотронинське городища Черкаської області, Немирівське городище Вінницької області та ін. І рід Оря, і рід Киська були землеробськими, тому археологам ще потрібно ідентифікувати місце, де вони жили разом до розподілу, оскільки обоє відійшли від місця, де проживали спільно. Посварившись з Киськом, **отець Орь зі своїм родом відійшов від нього і заснував м. Голинь, а Кисько теж відійшов (на південь) і заснував місто (Кам'янське городище).**

*«Отож,отець Орѣ одвѣв отари свої і людеѣ своїѣ од них
повѣв їх подали і сказав там: Закладаймо град».*

І то Голинь був у голому степу і лісі.» (ВК,35а).

Багато істориків вважають, що місто Голинь – це Більське городище (4021 га – найбільше в Європі городище) [5]. А місто Киська (площа Кам'янського городища – 1200 га) – було засноване одночасно з містом Голинь [6]

«І так Кисько одійшов з людьми

ї утворив землю іншу і там оселився.» (ВК,35а).

«І був Киська той славен, і люди отця Оря славні, ..» (ВК,35а)

§6. Однак, і Більське городище (місто Оря) і Кам'янське городище (місто Киська) більшістю істориків і археологів трактується як культура скіфів. Те ж саме з ідентифікацією м. Сурожа. З великою любов'ю, гордістю і тугою автори «Велесової книги» постійно згадують місто Сурож. І подають обставини його виникнення:

*«Ті часи були вельми важкими, бо дні були ясними,
і настала жорстока засуха.*

Тож зерно не вродило,

І ми пішли на землю іншу і там утримались.

А (згодом) переможена була русь греками і римлянами,

і пішли по морських берегах до Сурожа

і там утворили Сурож;

край той був сонячний і підлягав Києву.»(ВК,6е).

« а інші пішли до сури на південь

і заснували Сурожград біля моря, що належало грекам.

Там кріпив град Сурож Білояр.»(ВК,4в).

«Дві гілки роду звалися велика і мала борусь,

а сурожці звалися Сурозькою Руссю.»(ВК,6в).

«Коли наші пращури Сурож творити починали,

греки приходили купцями до торжищ наших, прибутки шукали,

і, землю нашу розглядаючи, посилали до нас багато своїх юнаків

і будинки будували, і гради для обміну та торгівлі.

*І ось одного разу побачили воїнів їхніх при мечях, озброєних,
І скоро нашу землю прибрали до рук своїх...
Отак наша земля, яка чотири віки була наша,
стала грецька» (ВК, 8(3)).*

*«І ті руси на півдні створили град сильний Суренж,
який не створити грекам;
і греки його розтрощили і русів побити хотіли.*

*І тому йдемо до них і розтрощимо поселення грецькі.»(ВК,22).
Ішов од тих верхів і до синього моря і Сурожа до вас
і казав вам, як відали самі, про ту
зі старих часів землю нашу союзу антів,
яка через кров, щедро пролиту на ній, русою зветься»(ВК,24г).*

*«Тя бо Сурож, погречена і не буде вже руська;
і там боги грецькі.»(ВК,6д).*

А що ж каже археологія та офіційна наука [7]?

«Неаполь Скіфський. Пам'ятка пізньоскіфської культури в Криму. Місто-фортеця, тепер городище на південно-східній околиці Сімферополя. В III-II ст.. до н.е. – ремісничо-торгівельний центр і столиця Малої скіфії. Серед мешканців переважали скіфи, сармати, таври. Занепає у III-IV ст. н.е., ймовірно, під ударами готів та гунів. У II ст. до н.е. Мала Скіфія досягла розквіту. Смертельного удару по скіфській державі в III ст. н.е. завдали готи, а після них в IV ст. – гунни, після чого скіфи перестали існувати як етнічне ціле; їх рештки розчинилися серед інших етносів в епоху Великого переселення народів. Певною мірою скіфи вплинули на етногенез слов'ян, а також взяли участь у формуванні наступних степових народів.»

Тобто, це теж однозначно трактується як культура скіфів.

Хто ж були скіфи – кочівники, чи землероби? Наші прямі попередники, чи агресори з азійських степів? Однозначної відповіді на ці питання немає, якщо ігнорувати «Велесову книгу», як повноцінне джерело. Ось як відповідає на ці запитання «Велесова книга»:

«Зілля бо знали робити, посуд, печений у вогнищах –

і суть бо гончарі умілі.

Землю орати чи худобу доглядати ті бо розуміли.

ТІакі й наші отці суть»(ВК,2а).

«Велес бо навчив тих землю орати і зерно сіяти.

ТІақ захотіли ті пращури огнищанами стати

і бути землетрудичами.»(ВК,4б).

«І настала жорстка засуха. ТІож зерно не вродило,»(ВК,6е).

«І всі, чия тверда рука тримала нас,

змушені були відірватись од ріллі і взятися за мечі.»(ВК,8).

«ТІо Велес учив праотців наших землю раяти і зерно сіяти,

і жати віна-вінча на полях страдних,

і ставити снопа до огнища,

і честити його, як отця божого.»(ВК,8(2)).

«Жертву тобі правим – овсяне борошно

і тақ співаємо славу і велич твою...»(ВК,31).

«Давно був рід слов'ян у горах великих-високих

ТІамо (знали) землю орати, овець

і ягнят доглядати і пасти в травах.»(ВК,38а).

«ТІшли горами і бачили қаміння,

і ті проса не сіяли – тақож пройшли мимо.»(ВК,38а).

«Бо Велес навчив землю орати пращурів, тақ і діємо ...»(ВК,20).

Отже, отці наші – засновники міста Оря (м. Голинь), міста Киська (Кам'янське городище (Луг?)), міста Кия (м. Київ), м. Сурожа і м. Вороненця – яких греки називали скіфами (а за ними і наші історики та археологи), а самі вони звали себе оріями, сколотами, сківами, слов'янами, антами, русами і т. д. – однозначно були землеробами. А водночас – і скотарями. Але осілими і захищеними земляними валами (як у місті Голинь):

«І та Толуне, қолом будучи, тяжқо дісталася ворогам.

Отож наші міста қолом ставити маємо, як і отці наші,

які хоробро билися за цю землю на қожному қроці

і падали на неї, бо любили її і мали вмерти на ній

і назад не йшли ніколи.» (ВК,176).

Або столиця* Антського союзу:

*«І там була велика війна люта за посіви по обох берегах
Дунаю до гори Руської і до схилів Карпатських
І там прижились, утворивши **коло** і були за ним.**
Се укріпили землю і розширили її, воюючи з ворогами,
розбили їх і відкинули від себе. І звернулися до всіх родів,
і віче скликали єдине, утворивши землю нашу,»(ВК,17а).*

З розвиненим скотарством. Бо основним джерелом прибутків були не розбійницькі походи на сусідів, а власна праця. Тим більше, що територія Північного Причорномор'я, яка найближче прилягала до чорноморських грецьких колоній – це єдина в Європі пустеля, де землеробському населенню постійно проживати можна було лише в долинах рік. І використовувалася ця степова частина нашими предками по своєму прямому призначенню – для весняного випасу худоби. Приблизно так, як зробив Київ:

«... поставив град, і тому імя дано Київ.

*Там прожили зиму і пішли по весні знов на південь
і там худобу пасли до першого літа...
і там водимо худобу, аби проплодитися
її волею Даждьбога..» (ВК,31).*

*«Пі бо степи ні від кого не відібрані, бо руські суть,
і собі славу маємо, ворогами визнану, які приходять до нас і,
бачачи життя наше, спокусити беруться братів наших
сріблом міченим і од гончарства горшкками, з яких їли сини їхні.
Життя наше в степах є до кінця нашим,» (ВК,356).*

---

*Багато на українській землі старих городищ. Але укріплених земляними валами городищ, які предки наші «колом» ставили, не настільки багато, щоб іісторики (хоча б для обговорення!) не змогли вказати, котре з них могло бути столицею Антського союзу. Хто їх досліджував, ці городища? За радянських часів місто Киська затоплене Каховським водосховищем, а в м. Жидачеві таке «коло» заповнили водою і успішно вирощують рибу.

** Назва місцевого населення «**колот**и» мусила б про щось говорити!

До речі, пишучи про оріїв-сколотів, приблизно так же уявляє собі події і В. Паїк [8]:

«Ті, що перейшли за Дніпро, літом випасали свої череди, а на зиму зганяли їх у зимівники, де їх ждали жінки й діти та діди.

Такими зимовищами були: Великий Луг, Пантікапей та Кіммеріон у Криму, Більське (Галон) та Буди на Полтавщині, Немирів та Кальник на Поділлі, Миронівка та Гуляй-город над Тясмином та ін. Усі вони були окопані валами й ровами.»

Про це ж свідчить і археологія [9]: *«Укрепления-городища, предназначавшиеся для защиты отдельных общинных поселений, появились на современной территории УССР еще в неолите (трипольская культура). В лесостепной зоне Украины сохранились большие племенные городища скифского времени – высшая ступень в развитии оборонительного строительства доклассового общества...»*

І так було ще в сиву давнину. Орії-трипільці були землеробами. Але для випасу і охорони худоби потрібна була велика кількість молодих і здорових пастухів. Як тільки орії-трипільці приручили коня, то озброєні бойовими сокирами пастухи вже являли собою боєздатну армію, яка робила швидкі рейди по просторах Євро-Азії, відчуваючи свою перевагу над тими, хто ще не освоїв коня:

«І маємо летіти на ворогів, як ластівці швидкі і легкі.

Я та швидкість – це ознака нова, руська.» (ВК,8).

Мешканці Балкан, вперше побачивши оріїв-вершників, назвали їх кентаврами, тобто кінними таврами (людино-кінь з таврійських степів). Та й самі орії, змінивши стиль життя, в якому кінь став постійним супутником життя в розвагах і походах, на пасовищах і при обробітку землі, називали себе кінними оріями (кіморії, або коморії). Ще за Б. Хмельницького кінні війська звалися комонними, а вершники – комонниками. А ось фрагменти з «Велесової книги»:

«...і ось комонь злат Суражшійв скаче в небесах.»(ВК,3а).

«...бо були кіморії, тақож отці наши,...»(ВК,6е).

Слід зауважити, що всі слова «кіннота», «кінний» та ін. у «Велесовій книзі» в автентичному тексті пишуться як «комонь», «комоньство».

І про це говорить історія періоду Трипільської культури [10]: *«У сприятливих умовах степів і лісостепів розвинулося відгінне*

скотарство. Людям уже були відомі всі види нинішніх домашніх тварин. Пересування слідом за стадами корів та овець у пошуках пасовиськ стимулювало винайдення колеса й колісниці, а також приручення коня і використання його для верхової їзди. Ці відкриття були досягненням всесвітнього значення. Зроблені вони були в середовищі енеолітичних племен українського Придніпров'я і Причорномор'я: Середньостогнівської і Ямної культур. Серед скотарів уперше виділилися групи кінних воїнів, які здійснювали далекі походи. Вершник з бойовим клевцем, булавою чи скіпетром являв собою в ті часи небачену і непереможну силу. Очевидно, саме ці перші кіннотники породили міфи про напівлюдей-напівконей (кентаврів).»

Навіть офіційна історія, характеризуючи кіммерійців і скіфів, хоч і відносить їх обох до давньоіранського етносу, все ж таки говорить про їх спільність [11]: «Кіммерійців відносять до давньоіранського етносу, який існував у степах Євразії, починаючи з епохи бронзи. До цієї ж етнічної групи належали й скіфи. Вірогідно, ці два народи деякий час жили поруч. Вони були близькими за походженням, майже однаковими за способом життя, основними галузями господарства, рівнем економічного й соціального розвитку, мали схожі елементи культури».

І ще [12]: « У VII-VI ст. до н.е. разом з кіммерійцями, але частіше окремо від них, скіфи відбули ряд походів на Близький Схід, де брали участь у асиро-вавилонській війні в ролі третьої, часто вирішальної, сили, діючи то на одному, то на іншому боці....

На чолі з Мадієм скіфи пройшли через Месопотамію, Сирію, Палестину до Єгипту, де Фараон Псаметих I ледве відкупився багатими подарунками....

Незабаром скіфи перейшли на бік вавилино-мідійської коаліції і разом з новими союзниками взяли участь у розгромі Ніневії 612 року до н.е., захопивши величезну здобич і безліч полонених. Після підступного вбивства злопам'ятним Кіаксаром скіфських вождів на бенкеті в 600 р. до н.е. в царстві Ішкуза спостерігалася певна криза (основна маса скіфських воїнів

повернулася у Північне Причорномор'я), проте скіфи ще довго залишалися значним військовим чинником в Передній Азії, втручаючись у міжусобні війни місцевих правителів. Останні скіфські війська повернулися в Україну в 585 р. до н.е. Скіфське перебування в Азії залишило по собі кривавий слід. Жахи скіфського вторгнення знайшли відображення в книгах біблійних пророків (Ієремія, 5,15-18)».

І це про них «Велесова книга» говорить:

*« Отож князі одні повели людей своїх на полудень,
і Орґ повів до краю морського.*

І тут була засуха велика і піску багато.

І пішли до гори і там осіли на пів віку.

І як створили кінне військо велике, пішли в землі чужі.»(ВК, 26).

*« Скількы раз виймали мечі і виходили проти ворогів
і відкидали їх од своїх теренів отці од роду Орового,
славного і сильного, який і Сірію воював, і Єгипет.»* (ВК,6в).

А утримувати цей степ було складно:

«...багато племен ішли до степів наших...» (ВК,20),

бо ця територія слугувала природним коридором (між морем та обжитим лісостепом), по якому хвилями прокочувалися різні племена і народи з Азії в Європу і навпаки:

*«І мету зараз маємо іншу, аби степ скіфський був за нами,
і всі бродяги в ньому щезли.»* (ВК, 8).

« По битві пішли ми на пасовища ті

і там розводили і пасли худобу в степах.» (ВК,186).

А чому ж землероби так інтенсивно займалися тваринництвом? А тому, що тваринництво в той час давало величезні прибутки. Згадаймо ще Гомера. Що собою являв тоді щит ахейців? Найкращий щит, якого викував сам бог Гефест, складався з семи шарів волової шкіри, окутих мідною бляхою. І таких шкір греки потребували дуже багато.

*«І з еланами торгували, обмінюючи худобу, шкури і жир
на срібні і золоті кільця, і питво, і їжу.*

Була шкура – і життя наше о тій порі

було спокійне і мирне.» (ВК, 37а).

Скупчення багатих на золоті та срібні вироби могил: Солоха, Товста Могила, Чортомлик, Гайманова Могила та ін. в районі міста Киська (Кам'янське городище) в часі, пізнішому за час заснування міста Киська, лише підтверджує, що торгівля з греками йшла успішно, і отці наші багатіли. Тим більше, що ринок збуту був поряд.

Про це ж свідчать і фрагменти:

*« ..родичі десять сот літ худобу випасали на угіддях,
а римляни і греці нашу житву брали
і міняли на добро благодатне..»* (ВК,20).

*«І там худоба водилася в степах,
і там тільки богами оберігатись могла.*

*І так, як говорили, відпочили, і наскладали немало золота,
і жили заможню.»* (ВК,5а).

*«На півдні в степах усілякі роди житво міняють
і грекам роблять обмін на золоті ланцюжці і қола, і намисто,
які на шиях своїх носили.»* (ВК,22).

«Велесова книга» не пише, що ми, маючи два таких стратегічних товари як зерно і шкіра, возили продавати в інші краї і мали зиск із цього. Ні, навпаки. Це «велеречиві» греки створювали колонії на нашому узбережжі:

*«...греці приходили купцями до торжищ наших,
прибутці шукали,
І, землю нашу розглядаючи,
посилали до нас багато своїх юнаків
і будинки будували, і гради для обміну та торгівлі.»* (ВК,8(3)).

Це ж написано про нас. Ми й сьогодні такі:

*«...і йдемо трудитися, як і всяк день,
молитвою зміцнивши тіло, поївши,
йдемо до полів наших трудитися.
як боги веліли кожному чоловікові,
що повинен трудитися на хліб свій.*

Дажбожі внуці ви, улюбленці божеськї,

І боги мало не десниці тримають на ралах ваших.»(ВК,3а).

§7. По смерті Оря Кий поселився в м. Києві, де і княжив 30 років. М. Брайчевський працював в умовах ідеологічного тиску «єдиної» партії і, відповідно, не міг не підтримувати загальноприйнятого погляду на час заснування м. Києва. Але він вказав на можливу помилку [13]: « *Іншими словами, засновники Києва будували «град» не на порожньому місці, і це твердження знаходить своє абсолютне підтвердження в археології давнього Києва: виникнення протокиївських слов'янських поселень відноситься до рубежу н.е.*». Хронологія «Велесової книги» дає можливість (див. таблицю 2) визначити час заснування Києва:

«І там Кий заснував град Київ...» (ВК,33).

І було це 625 року до н.е., не дивлячись на всі намагання московських істориків замовчати історію Києва та наблизити дату його заснування поближче до дати заснування Москви. Як це зробив А.Членов [14], називаючи окремі вали «*линиями дальней обороны Киева*» і тут же додаючи: «*...вернее, ... природного бастиона Киевских гор, ибо самого Киева в IV веке еще не было*».

Більша частина скарбів із могил «отців наших» вже давно знаходиться в сховищах Москви та Петербурга[15]. А те, що «Велесова книга» не сприймається Академією Наук України як повноцінне історичне джерело, не перешкоджає московським історикам [16] вважати «Велесову книгу» пам'яткою суто російської історії. Не заважає вибудовуванню міфів про батьківщину слов'ян на Алтаї та в Семиріччі і навіть сприяє привласненню (не визнаній як наша, нашою ж (!) офіційною історичною наукою) археологічної культури сківів якщо не росіянами, то тюрками [17].

1. Паїк В. Корінь безсмертної України і українського народу. – Львів. «Червона Калина». 1995. – 238 с. (див. с. 57)

2. Бартольд В.В. Очерк истории Семиречья.(Сочинения в 9 т.),т. 2, ч 1. Москва. 1963. –1020 с.

3. Комнацький П., Влес-Книга. Скрижалі буття оріїв-русів-українців од ХХ тис. до н.д. до 878 року. – Київ: «Бібліотека українця», 2002. – 198 с.

4. Білоусько О.А. Україна давня: Євразійський цивілізаційний контекст.

Карти, таблиці, ілюстрації: Посібник для вчителя. – Київ: Генеза, 2002. – 272 с. – (див. с. 150)

5. Шрамко Б.А. Крепость скифской эпохи у с. Бельск – город Гелон // Скифский мир. – Київ, 1975.

6. Білоусько О.А. Там само. – (див. с. 162)

7. Білоусько О.А. Там само. – (див. с. 209)

8. Паїк В. Там само. – (див. с. 144)

9. Кучера М.П. Змиевые валы среднего Поднепровья. – Киев: «Наукова думка», 1987. – 208 с. (див. с. 198)

10. Білоусько О.А. Там само. – (див. с. 76)

11. Білоусько О.А. Там само. – (див. с. 148-149)

12. Білоусько О.А. Там само. – (див. с. 167)

13. Браїчевський М. Походження Русі – Київ. : Наукова думка, 1968. – 224 с.(див. с. 144)

14. Членов А. Валы, остановившие гуннов // Ветер странствий : Альманах. – Москва: Физкультура и спорт, 1976. – с. 40-46.

15. Мозолевський Б.М. Скіфський степ. – Київ: Наукова думка, 1983. – 200 с.

16. Асов А. Еще раз о тайнах «Книги Велеса» Наука и религия. – 2000 № 4. – С. 57

17. Аджи М. Э. Европа, тюрки, Великая Степь. – Москва.: Мысль, 1998. – 334 с.

Політичний устрій

Увесь світ з захопленням, повагою і гордістю за загальнолюдську цивілізацію з дитинства вивчає історію Стародавньої Греції та рабовласницької республіки Рим. Вивчає як перший приклад народження, розквіту і занепаду демократичної форми правління. Демократична республіка рабовласників в Елладі протрималась дві сотні років. Жорстока, але демократична республіка рабовласників-римлян протрималась біля п'ятисот років.

І ніхто в світі, крім авторів «Велесової книги», не зверне уваги на те, що колискою демократії є наша земля. Що у наших предків (ми не кажемо слов'ян, антів, сківів чи русів, а словами «Велесової книги» – отців наших) на всій території Північного Причорномор'я (на якій сьогодні розташована наша держава Україна) демократична форма правління проіснувала півтори

тисячі років.

Демократична форма правління – це досягнення цивілізації. Наші предки вже тоді збагнули, що воля однієї, навіть наймудрішої людини, не завжди йде на добро роду. От подивимося на отця Оря. Будь-який народ світу, знаючи про таку постать, навечно зарахував би його до батьків нації. Він провів рід слов'ян, що вирішив повернутися на прабатьківщину, без втрат, зберігши навіть овець продуктивної породи, на яку розжився ще Індра. Для порівняння [1]: аналогічний, придуманий істориками, гіпотетичний перехід хуну з Китаю, в результаті дав не лише втрату матеріальної культури, а й втрату генетичного коду, виродившись на суміш угрів.

Отець Орь був не лише керівником походу, а й, об'єднавши родичів (наприклад, міста Біла Вежа та м. Росії), і повернувшись на береги Дніпра, став визнаним князем після Богумира, став засновником міста Голинь. Після нього сполучення слів – «муж з роду Орієвого» звучало, як найвища похвала.

З позиції сьогодення ми подивимося, як англійці мудро зуміли захопити всі етнічні групи Британських островів активно будувати Велику Британію. Вони закріпили навечно маєток, звання пера і спадкове місце в центральному парламенті за видатними людьми свого часу. Це було настільки ефективно, що ні Шотландія, ні Уельс більше не вели мову про від'єднання. А що ж отець Орь? Із усіх можливих варіантів побудови держави він вибрав найкращий (для себе): кожному з трьох своїх синів – по князівству!

*«І там наказав отець Глас Оріїв трьом синам своїм
поділитися на три роди і йти на південь і на захід сонця.*

А то були Кий, Щек і Хорив.

І так зробили, і пішли три роди, і сіли всі на землю свою.»(ВК, 31).

Цей принцип, як досвід власного народу відгукнувся нам через багато століть (як тільки віче, в боротьбі з абсолютною владою князів, втратило свою силу) у вигляді міжусобиці, коли кожен князь надавав землі і міста своїм синам для самостійного князювання, а їх нащадки воювали за княжий стіл в Києві.

Цю помилку Оря видно не лише з позиції сьогодення. Її бачили вже його сучасники:

«А той боярин Оглендя каже: «Як ото маємо

ділитися до нескінченності?

Тіа бо русь єдина може бути, а не десять» (ВК, 8).

І той факт, що після Кия двадцять років його син

«Лебедень бо сидів у граді Києві, бідний,

бо вражений у розумі і правити не міг.» (ВК, 34).

переконав отців наших, що для держави успадкування князівської влади – не найкращий варіант. І з того часу

«Ї обирали князів із отців, і ті були од осені до осені,

і їм платили данину з полюддя.» (ВК, 66).

І була та данина посильною:

«Тіақ ось давали десятину отцям нашим, а соту на власове.

І тақ перебували славні,

яқ же славимо богів наших і молимося про тіла,

омиті водою чистою...» (ВК, 3а).

«Віче мали: що віче вирішить, то тақ і є;

а що не рішено – не повинно бути.

Вибирали князів од полюддя до полюддя, і тақ жили.» (ВК, 2а).

«Тіақ ото руси вибирали князів своїх:

І ті од родів своїх, і роди дбали про плем'я: қоқжному князі свої.

А із князів вибирали князя старшого, і той вів до битви.

І тақ жили на землі тій.» (ВК, 23).

«А по тій добі були сімдесят князів наших,

яқ Мезислав, Боруслав, Қомонебранич і Торислав;

і тақо вибрані на вічі й одлучені на вічі,

қоли люди не хотіли їх,

се бо князі ті великі трудилися,

і се Қішоқ був великий і мудрий.

І помер, а по ньому були іні.» (ВК, 25).

«І віче правило, і боги оберігали од багатьох ворогів,

яқі звалися язиги.» (ВК, 5а).

«В ті часи, після Кия, князями обирали багатьох отців,

а князі окремі і всякі після князювання

ставали на вічі простими мужами.
І так ставала земля розквітлою,
і вибрані князі дбали про людей і хляби,
одержували і їжу, і всякий пожитоқ од людей своїх.» (ВК, 376).

«Се бо князів наших вибирали,
аби влада їхня про нас піклувалася.» (ВК, 24в).

«Про те мовилося, як обирали князів старотці наші.
І так правили п'ятнадцять віків через віче.

А збиратися на нього і судити будь-кого із старшин
годилося вночі... І так правили наші отці.

Всяк міг слово сказати – і те було благом.» (ВК, 36).

Ці фрагменти приведені зовсім без коментарів. Будь-який сучасний політолог, читаючи ці фрагменти, безперечно підтвердить, що це характеристика демократичного ладу. Автор не стверджує, що в цей період – від князя Кия до Діра в нас була розвинута форма демократії, з розподілом влади на законодавчу, судову та виконавчу, та системою протипага і т. д. – ні! Але демократія, як і кожне явище, з чогось починається – з «колиски». В нас вона розпочалася так, як написано у «Велесовій книзі».

Аби в читачів не виникало бажання назвати вічевий устрій того періоду охлократією, розглянемо вищезгадані фрагменти на відповідність критеріям демократії і повноцінності управління І.Каганця [2].

1)Є повновладний господар(віче), який має намір найняти працівника (князя). Предки наші, що відчували себе народом перед лицем своїх ворогів – готів, гунів, язигів, аварів і т.д.:

«Борися, земле Руська, і борони себе,
щоб не була на тому қорчі,
щоб ворогами не була захомутана і до воза привязана,
аби тягла його туди, куди захоче володар чужий,
а не ти хочеш іти сама.» (ВК, 8).

Всі важливі справи вирішували вічем (допустимо, всі дорослі чоловіки, що збиралися на віче):

«У той час давній час багато родів зібтали отці.

А ті роди мали старших і віча,» (ВК,33).

«Віче мали: що віче вирішить, то так і є;

а що не рішено – не повинно бути.» (ВК,2а).

2) Господар формулює мету, задля якої запрошує працівника, заздалегідь визначає винагороду, та інші «правила гри», які надалі можуть змінюватися лише за взаємною згодою.

Починали з наперед визначеного завдання:

«Се бо князів наших вибирали,

аби влада їхня про нас піклувалася*.» (ВК,24в).

З обмеженим строком правління князя терміном в 1 рік:

«Ї обирали князів із отців, і ті були од осені до осені...»(ВК,6б).

«Вибирали князів од полюддя до полюддя, і так жили.» (ВК,2а).

«... іні бо мали князів, яких обирали по сьомому колу од Коляди до Коляди.»(ВК,33).

З відповідною оплатою за роботу:

«Так ось давали десятину отцям нашим,

а соту на власове. (ВК,3а).

«... одержували і їжу, і всякий пожиток од людей своїх» (ВК,37б).

Керуючись звичаєвим правом:

«І так правили п'ятнадцять віків через віче.» (ВК,3б).

3) Є відповідальний найманий працівник-доброволець, який має бажання найнятися до господаря згідно із запропонованими ним «правилами гри».

І вибирали лише із свого середовища :

«...наші не вибирали іних для себе, аби ними правили,» (ВК,28).

«А із князів вибирали князя старшого, і той вів до битви.

І так жили на землі тій.» (ВК,23).

---

* Тут доречі нагадати, для чого в недемократичних умовах потрібен князь, цар, повелитель, володар: 1) щоб керував нами; 2) «дабы повелевал нами»; 3) щоб володів нами.

4) Господар здійснює поточний контроль за діями найманого працівника.

*«І так ставала земля розквітлою,
і вибрані князі дбали про людей і хляби.»* (ВК,376).

5) Господар дає оцінку кінцевим результатам:

після звіту князя через рік перед судом:
*«А збиратися на нього і судити будь-кого
із старшин годилося вночі...»* (ВК,36).

в умовах свободи слова:

«І так правили наші отці.

Всяк міг слово сказати – і те було благом.» (ВК,36).

6) Господар здійснює винагороду або покарання працівника залежно від результатів його діяльності:

*«...а князі окремі і всякі після князювання
ставали на вічі простими мужами.»* (ВК,376).

*«і тако вибрані на вічі й одлучені на вічі,
коли люди не хотіли їх.»* (ВК,25).

7) Господар оприлюднює інформацію про результати роботи працівника та отриману за них винагороду чи покарання.

*«Се бо князі ті великі трудилися,
і се Кішоқ був великий і мудрий.»* (ВК,25).

Автор вважає, що лад, описаний у «Велесовій книзі» (як для «колиски» демократії), цілком відповідає вищенаведеним 7-ми критеріям.

Так, родовий устрій відійшов. А з ним і демократичний лад. Але ж відомо з історії (вже Київської Русі) про київське віче, яке іноді відлучало від влади князів, або запрошувало князем іншого. І навіть після навали Орди, в територіальних уламках Київської Русі (до яких не дійшла Орда) – Пскові і Новгороді – керувало віче. Віче призначало та увільняло князів, на законодавчому рівні визначало функції князя, обмежуючи його владу. І лише в 14 ст. н.д. московський цар Іван Грозний, підкоривши Новгород і Псков, остаточно поставив крапку в багатовіковій боротьбі демократії з

абсолютною владою князів на нашій землі.

«Велесова книга» свідчить, що півтори тисячі років наші предки жили вільними, обираючи та знімаючи керівників своїх. І ці півтори тисячі років життя на волі, в демократичних умовах, не пройшло безслідно. Світ визнає, що Україна має найбагатший фольклор. Основу його заклали півтори тисячі років вільного життя в демократичних умовах. В умовах, коли найбільшими цінностями були свобода, честь і справедливість.

«Велесову книгу» потрібно цінувати найперше за те, що це твір вітчизняного автора. Незалежно від того, де і як вона була написана. Ну як, скажімо, буде описувати події купець, чи мандрівник з Греції або Риму, побувавши в ті часи на бенкеті в Києві? Він обов'язково напише, що раби засмажили м'ясо, а рабині подавали на стіл, що спеціальний раб-виночерпій наливав у чашу вино і т. д. Він напише, що при похованні вельможі до його могили клали також його улюблених коней та найкращих рабинь і т. д. Але ж такий обряд можна пояснити не лише рабством. Існував колись обряд побратимства. А, взагалі, лише той, хто кохав, може зрозуміти почуття втрати змісту життя в момент загибелі найріднішої людини. Рабство для греків і римлян було настільки звичним і природним явищем, що інакше вони собі не уявляли влаштування світу. Коли вільновідпущений Цицероном раб запитав у свого патрона, що було б, якби всі рабовласники відпустили своїх рабів, то великий Цицерон (слава і гордість республіканського Риму!) сказав, що він не знає, що було б, бо він не уявляє, хто, і як може прогудувати таку кількість людей без рабовласників, які щодня вказують їм, що робити, примушують їх працювати та дають їм їжу й притулок.

«Велесова книга» лише підтверджує давно визрілу думку, що рабства в Україні не було. Досліджуючи період Трипільської культури, історики звертають увагу на відсутність рабства [3]: *«Тому Трипільля – Аратта характеризується як первіснокомуністична держава, на відміну від рабовласницького Шумеру».* Це не означає, що наші пращури не знали, що таке рабство. Вони його добре знали ще з тих часів, коли окремі роди перебували в рабстві:

« Наші отці одні хомути носили

*і ніяк не звалися інакше, як язичники.
Коли вавілонське рабство терпіли,
то князем їхнім тут був Хабсурсар,
який повелівав ними.» (ВК,6Г).*

Або:

*«...не брали і рабів мали тяжити, то бо зло творили,
і та Русь упала, і вороги стали над нами володарями
і те тривало сто... роки і піднялися і часи рабства
минули... і стали руси вільними і живемо тақ,
бо руси піднялись і сқинули готів тих.»(ВК,27).*

Вивчаючи історію стародавнього світу, ми не задаємо собі запитання, чому «залізні легіони римлян», які вимагали від своїх імператорів «хліба й видовищ!», завоювавши майже всю Західну Європу і Північну Африку, так і не змогли підкорити основну житницю Європи, спіткнувшись на Дунаї? А тому, що в нас була Воля! А вільний народ більш винахідливий і відчайдушний:

*« І римляни, знаючи, які ми відважні,
коли боремося за життя, полишили нас.
Тақ і греки хотіли підкорити нас біля Хорсуна,
і билися ми проти рабства нашого.
І була та боротьба і битва велика тридцять літ;
і ті лишили нас у спокої.» (ВК,76).*

Отже отці наші були вільні і свободолобні. У візантійському творі [4] «Стратегікон» написано так : «Племена склавинів і антів.... звикли до свободи і в ніякий спосіб не дають себе ані підкорити, ані спонукати до послуху, найбільше на своїй власній землі вони хоробрі і витривалі».

*« І се згадаємо, як ПІраян був дідами нашими розтрощений,
і легіони полону брали були до полів наших,
і тақ трудилися на нас десять літ
і одпущені були од нас.» (ВК,29).*

Відпущені, бо такою була державна ідеологія, яка навіть полонених ворогів не дозволяла собі тримати в неволі довічно:

«І се одречемось од злих діянь, наших»

І прилучимося до добра.

Се бо рабів відпустимо, обнімемося.

І скажемо, се зробивши, – се бо нас знаєте :

як розумом усвідомили, так і подбали, як уміємо.» (ВК,11а).

До речі, римський імператор не дозволив колишнім легіонерам повернутися до Риму. І не даремно. Бо вони б збудоражили всю імперію, розповідаючи, що десь там, у світі існує країна, де немає рабства, а полонених відпускають на волю! Він поселив їх недалеко від кордону Скіфії, в Дакії, яка з того часу одержала нову назву Romania.

Демократичний устрій в певній мірі підтверджує і офіційна історія [5]: *«Антське царство. Влада царів не була абсолютною. Сучасники відзначали демократизм антів, які живуть у народоправстві. Народні збори – віче – суттєво обмежували царські прерогативи, ухвалюючи рішення, обов'язкові й для правителів. Основою суспільства була сусідська община. Окремі сім'ї засновували хутори на своїй ріллі, яка ставала приватною власністю. Захоплених на війні полонених обертали на рабів (самі анти у своїй землі рабами бути не могли). Надлишковий продукт перетворювався на гроші й зберігався у вигляді скарбів (велика кількість їх дійшла до нашого часу)».*

Наведені в цьому розділі фрагменти з «Велесової книги» є надзвичайно важливими для історії демократії. Бо навіть наш історик [6], добросовісно наводячи цитату з Прокопія Кесарійського: *«Племена склавинів і антів не є підчинені владі одного чоловіка, але віддавна живуть у демократії; тому завжди всі добрі і злі справи рішають на загальному вічу»*, ніби вибачаючись перед усім світом, який міг би подумати, що і в нас була демократія, та ще й раніше, ніж у греків, тут же додає свій коментар: *«Одначе в дійсності державна влада була мабуть у руках племінних вождів – князів, які скликали народне віче тільки у важних справах, як це було згодом, в часи Київської Русі»*. Насправді ж було навпаки. Це в Київській Русі влада князів потіснила віче. Півторатисячолітній період демократичного правління закінчився разом із вбивством князя Діра, тобто перед утворенням Київської Русі.

Демократичні традиції періоду Трипільської культури та півтори

тисячі років від Кия до Діра багато чого пояснюють в нашій історії. Зокрема, пояснюють, чому в стародавні часи у нас не було пірамід чи Вавілонської вежі. Бо ми були цивілізованіші. В нас не було дармової праці рабів і не було в той час тиранів-царів, які б всю потугу народу направили б на задоволення особистих амбіцій. Ні один князь, якого віче вибрало на один рік, не поставив би за мету збудувати собі пам'ятник-гробницю, як це робили в Єгипті. А вічу такі споруди ні до чого. Та і для грабіжницьких походів віче було обмежувальним інструментом. Наші отці залишили нам у спадок звичаї, обряди, пісні та щире прагнення до незалежності, волі, справедливості. Є і величні оборонні споруди – земляні вали. А ще – високі могили. Могили, які грабуються уже багато століть, а й ще є!

Автор вбачає не випадковим, що на тій же землі, значно пізніше, козаки обирали владу теж на один рік, але вже три окремі гілки влади – гетьмана, суддю та генерального писаря. І коли в 1990 році в нас відзначали п'ятсотліття Запорізької Січі, то потрібно пам'ятати, що основи демократичного ладу козацької республіки і Гетьманщини, які ґрунтувалися на звичаєвому праві, були закладені і відпрацьовані ще в Золотий вік півторатисячолітньої Волі. Луг вже тоді був відомий:

*«А хорзари, в бою дощенту порубані, шукаючи інших земель,
остерігаючись руськолані біля Києва і в Лузі,
утвердилися на Дону після готів.» (ВК,4а).*

В часи, коли греки насадили на наше узбережжя і витіснили з Криму, на півдні України, в Лузі збиралася вольниця: хоробрі і відважні, щоб самотужки протистояти експансії греків, щоб помірятися силою та відвагою. Там і закладалися основи лицарства та звичаєвого права:

*« Отож збираймо дружину до стягів наших,
І скажемо так: не маємо ні їжі, ні житва,
будемо все на полі брати.
Що візьмемо від греків, те й будемо їсти;
а не візьмемо – не будемо їсти...
І кіннота, степами скачучи,
нехай порох підіймає воєнь за нами,*

і ворогам дамо дихати ним...

І прийшов до нас народ, хоч і не було в нас бояр.

Але хай приходять до нас.» (ВК, 7Г).

Навала татаро-монгольської Орди спустошила край. Але збережений в пам'яті народу досвід і самоорганізація боротьби з греками були використані, як тільки набіги кримських татар стали постійним явищем. Маючи той досвід і звичаї, розтерзана, бездержавна Україна породила такий феномен – козацьку республіку [7].

1. Білоусько О.А. Україна давня: Євразійський цивілізаційний контекст. Карти, таблиці, ілюстрації: Посібник для вчителя. – Київ: Генеза, 2002. – 272 с. (див. с. 224)

2. Каганець І. Третій гетьманат: політичний аспект. – Київ: МАУП, 2006 – 32 с. (див. с. 15-16)

3. Білоусько О.А Там само. – (див. с. 98)

4. Цит. за: Ісаїв П. Історія України. – Нью Йорк: Видавництво шкільної ради, 1990. – 256 с. (див. с. 25)

5. Білоусько О.А Там само. – (див. с.226)

6. Ісаїв П. Там само. – (див. с. 24-25)

7. Шпоть О.С. Перша буржуазна революція на Україні. Спадщина. Альманах українознавства. Самвидав 1988-2000 років, вип.1-4.– К.: ПП Коронатор, 2005. (див. вип.1, с. 32-39)

Про писемність та автора «Велесової книги»

Значна кількість дослідників приходять до закономірного висновку, що тексти «Велесової книги» [1] записані з усних переказів. Та й наступний текст із «Велесової книги» ніби підтверджує це:

«...І помер, а по ньому були іні.

Кожний зробив яkęсь благо для русів.

Пам'ять наша те вдержить,

Бо мусимо їх славити всякої тризни тривіди

і зберігати пам'ять про них у синів наших.

*І ніхто не сміє про те забути,
бо проклятий буде богами нашими і людьми.
І люди ім'я його охвбнуть на віқи.»(ВК,25).*

Однак В. Дем'янов [2] зауважує, що «деякі екскурси ...подані настільки обширно, що складається враження про присутність більш раннього тексту»

П.Комнацький [3] переконаний, що писемність до IX ст. у слов'ян була, тому що «Велесова книга» цитує древніші за IX ст. джерела, що містять точну хронологію.

Б.Сушинський [4] вважає, що писемність до «Велесової книги» була, оскільки перекладає початок дощечки 38а так:

«А ще писано було рукою літописця такє...»

А з іншого боку, є піктограми з «Кам'яної могили» та написи на кераміці трипільської культури [5,6,7]. Що це: руни, черти, ризи? Про це колись все таки скаже своє вагоме слово Академія Наук України. Але на сьогодні вже є впевненість, що орії принесли писемність в Індію. Та й «Велесова книга» про це свідчить:

*«Хай святиться ім'я його Индра,
бо то є наш бог серед богів і Веди* знає,
так остівали були його...»*

Дитиною прийшов він із землі оріїв до краю Ін(д)ського.»(ВК,31).

Дуже вдалою здається версія П. Комнацького[3] про те, що птиця Мати-Слава, яка часто зустрічається у «Велесовій книзі» – це не що інше, як книга волхвів. Читаючи наступні фрагменти, важко заперечити його версію:

*«Що Мати б'є крилами про труди ратні
і славу воїнам...» (ВК,7д).*

*«Щако слава наша отече до Матері-Слави і перебуде в ній
до кінця кінців земних і інших життів.» (ВК,7е).*

«І б'є крилами Мати-Слава наша

---

* Веди – найдавніші пам'ятки староіндійської літератури, написані писемністю, яка сьогодні зветься санскрит (кінець 2-го тис. – 1-ша половина 1-го тис. до н.е). Відомо 4 збірки: гімни, пісні, молитви, заклинання. (Згадується ВК, 6д; 31; 25).

*І говорить нащадкам про тих,
що ні грекам, ні варягам не піддавалися.
Говорить тая птиця про героїв бо руських,
які од рук римлян упали коло Дунаю біля ТПроянь-валу.» (ВК,7ж).
«...а та птиця од Интри(Индри)...» (ВК,6г).*

Отже, писемність у слов'ян була. Але вона була, очевидно, так же, як і в деяких інших народів, зосереджена у волхвів. Більше того, мабуть, існувала ідеологія волхвів, яка стверджувала, що поширення грамотності серед населення приведе до зменшення здібностей у людей запам'ятовувати величезний обсяг подій і фактів (а, заодно, і понизить статус волхвів!). А ідеологія підтримувалася відповідними заборонами вчити письма непосвячених. Щось схоже було і в інших народів. Так, П. Утевська пише про германців [8]: *«Знаки, схожі на писемні, використовували в них тільки жерці та й то для магічних обрядів і ворожіння.... Таємні знаки. «Таємниця», або таємна мудрість», давньоанглійською та давньоскандинавською мовами вимовлялося run.»*

Напрошується висновок, що та писемність, яка використовувала грецькі букви для передачі слов'янських звуків (і якою написана «Велесова книга»), виникла набагато пізніше, ніж та писемність, якою були написані книги волхвів. Нова писемність виникла в суспільстві разом із зростанням контактів з іншими народами, як потреба населення (що розвивалося, торгувало, спілкувалося, і змушене було укладати угоди, надсилати листи, повідомлення і т. ін). Зрештою, і поширення християнства вимагало певного рівня грамотності на національній основі. Вірогідна така версія, що паралельно до писемності, існуючої в замкнутому (кастовому) релігійному середовищі волхвів, виникла нова писемність. І сталося це, можливо, навіть і з допомогою греків, але вже в цивільному середовищі, проти волі волхвів і не підконтрольно їм.

Тут доречно згадати ще одне свідчення [9]: *«У книзі «Сказання про письмена» Чорноризець Храбр розповідає про два етапи розвитку слов'янського письма. Перший – коли слов'яни ще були язичниками (не имеху книг), отож читали й*

відібрати кращий текст волхви могли лише після того, як кожен з юнаків прочитає свій текст. Майже неможливо відновити історію, дійсний хід подій, якщо вони ніким не були записані, або ці записи втрачені. Але можна скласти версію, більш або менш правдоподібну, якщо вона пов'язує логічно скупі письмові свідчення, археологічні дані та інші факти. При такій версії правдоподібним здається твердження П.Комнацького, що титли втрачені [11].

І тоді можна зрозуміти емоційний стан одного з авторів «Велесової книги», коли він бачить на власні очі священні книги, з яких волхви вичитують про героїчні подвиги предків та про події сивої давнини; навіть може скопіювати малюнок на дощечку (на що звертає особливу увагу автор [4]) і знає, що доступу до цих книг у непосвячених немає. І ніби передбачаючи трагічну долю цих книг, ніби передчуваючи, що через якусь сотню літ (князь Володимир) волхвів замучать на смерть, а їх «поганські» книги спалять, один з цих юнаків наважується, закликаючи боронити рідних богів, одночасно зафіксувати для нащадків і скаргу на волхвів:

*«Наші жерці знання збагачувати закликають,
а вкрали їх від нас.*

*І ми нині так, як без бороди,
і боїмося, що так і лишимося невігласами до кінця,
не знаючи, звідки ми.»(ВК,бд).*

Можна згодитися з Б. Сушинським [4], що одним із цих юнаків, співавторів «Велесової книги», дійсно є Хоругин син:

«Се мовить вам Хоругин син од отця Хориги...»(Вк,29).

Але не можна згодитися, що він був волхвом. Інакше йому довелося б писати «а ми вкрали їх від них». Якби він був волхвом, то в нього була б перспектива опанувати ту систему письма і, відповідно, мати доступ до книг. Тоді не прозвучало б таке жорстоке звинувачення – «вкрали». Отже, красти було що!

1. Яценко Б. Велесова книга: Легенди. Міти. Думи. Скрижалі буття українського народу. І тис. до н.д. – І тис.н.д. // Індоевропа., 1995, кн. 1-4, –320 с.

2. Дем'янов В. Що було до Русі? – Рівне: В-во «Азалия». 1994 – 44 с.

3. Комнацький П., Влес-Книга. Скрижалі буття оріїв-русів-українців од ХХ тис. до н.д. до 878 року. – Київ: «Бібліотека українця», 2002. – 198 с.
4. Сушинський Б. «Велесова книга» предків. Роздуми над сторінками вічності. «Велесова книга» у перекладі та літературній інтерпретації Богдана Сушинського. – Київ-Одеса: «Видавничий дім ЯВФ». 2004. – 256 с.
5. Губко О.Т. Психологія українського народу: наукове дослідження в 4-х книгах. Кн.1. Психологічний склад праукраїнської народності. Київ: ПВП «Задруга», 2003. –400 с.
6. Кифишин А.Г. Древнее святилище Каменная могила. Опыт дешифровки протошумерского архива X-тысячелетия до н.э. – Київ: Вид-во «Аратта», 2001. – 846 с.
7. Гриневич Г.С. Праславянская письменность. Результаты дешифровки. Т.1. Москва: «Общественная польза». 1993. – 322 с.
8. Утевська П. Невмирущі знаки: Нариси. Для серед. та ст. шкiл. – Київ: «Веселка», 1981. – 245 с. (див. с. 189)
9. Цит. за Утевська П. Там само. – (див. с. 205)
10. Утевська П. Там само. – (див. с. 210-211)
11. Комнацький П. 20000 років хронології «Велесової книги» // г-та «Русь», 1996-1997, № 1.

Післямова

Ми не найкращий народ у світі. Але й не найгірший. Ми не знищували індіанців у преріях, ми не влаштовували «Варфоломіївської ночі» для своїх же співгромадян, ми не захоплювали таким шляхом столиці, як це описано в Біблії і не влаштовували для насолоди видовища у вигляді боїв гладіаторів. Але й ті народи, що так робили, не почувають себе сиротами у Бога. Читаючи історію, нам не соромно за свій народ.

Так, наші предки викинули рідних богів і почали молитися чужим богам. Але ж всі інші народи Європи, які зробили так само, не відчують себе від цього ущербнутими націями. Більше тисячі років Україна живе як православна країна, і нам потрібно з повагою відноситися як до надбань християнської культури, так і

до надбань дохристиянської культури. Бо і та, й інша культура – це перш за все – культура українська.

Єдина наша провина перед Богом і людьми, що ми втрачали свою незалежність. Це дало можливість ворогам нашим розграбувати пам'ятки, замовчувати та фальсифікувати нашу історію. І не дарма «Велесова книга» так довго замовчувалася в нашій країні. Бо вона дає можливість багато чого зрозуміти з нашої історії:

- що Русь боролася: *«стократ починала Русь і стократ розбита була од півночі до півдня.»*(ВК,2а);

- що ми – це не тільки руси, поляни, древляни, укри, кривичі, дуліби, волиняни і т.і. З погляду «Велесової книги» і орії, і кіморії, і слов'яни, і руси, і сколоти, і сківи, і руськолянь, і анти, – це все – ми;

- що Київ заснований, в крайньому разі, на тисячу років раніше, ніж це твердить офіційна наука;

- що це наші предки зупинили «залізні легіони» римлян на Дунаї, а горді римляни працювали у рабстві на наших полях:

«І так трудилися на нас десять літ і одпущені були од нас.»(ВК,29);

- що державна ідеологія наших предків була людяною, бо закликала:

«Се бо рабів відпустимо, обнімемося.

І скажемо, се зробивши, – се бо нас знаєте :

як розумом усвідомили, так і подбали, як уміємо.» (ВК,11а);

- що півтори тисячі років наші предки жили вільними, обираючи та знімаючи керівників своїх. «Велесова книга» свідчить, що колискою демократії є наша земля. А якщо наші вчені, повіривши твердженню московських спеціалістів, що «Велесова книга» – фальсифікація (а доказати це зараз так же важко, як і навпаки), ігнорують її (як історичне джерело), то хай звертаються хоч до Прокопія Кесарійського. Його твори не підроблялися.

- і, нарешті, що «Велесова книга» зберегла нам ім'я винахідника хмільного напою з меду і ім'я його – Квасур (ВК, 22).

А як багато цікавої інформації (фактів, імен та подій) з нашої сивої давнини зберегла нам «Велесова книга»! Ми дізнаємося про

державне влаштування, про звитяги та поразки, про звичаї та вірування і, навіть, про рецепти напоїв. І це факти правдиві! Це не розповіді про циклопів та сирен, це факти з дійсної історії наших предків. Проте є й легенди. Ось легенда, створена самими вождями для підвищення свого впливу:

*«Ось що бачив отець наш Ор, як до хмар ходив,
узятий будучи і взятий силою до Перунькової кузні.
А бачив там Ор, як Перунько мечі кує на ворогів
і куючи, казав тому:*

*“Се стріли і мечі маєте на воїв тих
і не смійте боятися їх, бо знищу їх до поду,
і кмота їх буде вмішана до гною ближче, як земля звірам у багні.
І будуть вони, як поросята вмазані од брєння,
і сморід свій понесуть слідами своїми
і всюди буде сказано про них,
як про смердючих поросят і свиней”.*

*Се бо говорив Перунько і кував мечі й Ору казав,
і те Ор повідав отцям нашим.*

*І така була наша боротьба за житву
і звитязтва многі і многі віқи назад,
і зараз віримо в те, що так було»(ВК,24в).*

Більшість згаданих у «Велесовій книзі» фактів правдиві, бо автори відчували свою відповідальність перед богами:

*«...бо проклятий буде богами нашими і людьми.
І люди ім'я його охібнуть на віқи.»(ВК,25).*

Трапляються й помилки в датуванні. Так, текст для авторів ВК був цілком визначений:

«І те було за триста літ до нашого часу.»(ВК,29),

а для сьогоднішнього читача це може означати, що або тексти писалися різними авторами в різні часи, або інформація до написання ВК передавалася усно, або існував попередній текст, автор якого невизначено сформулював свою думку.

В своїх дослідженнях автор прагнув донести до широкого загалу те, що говорить «Велесова книга». І тут варто ще раз нагадати

про величезний вклад Б. Яценка, як перекладача, який переклав, ритмізував і впорядкував тексти «Велесової книги». Дякуючи його праці, «Велесова книга» стала доступнішою для читачів, а світ з більшою довірою почав ставитися до «Велесової книги». Автору відомо, що Б. Яценко в новому виданні [1] замінив слова «двадцять тисяч літ» на «двадцять віків» і «тему (тьму)» на «зиму». Але це зроблено, на думку автора, під впливом емоцій, які виникли від того, що не він, а інші звернули увагу на те, що двадцять тисяч літ – це старіше Біблії. А це вже – позиція, і таку позицію ще потрібно мати мужність відстоювати. Тут людські якості перекладача ввійшли в протиріччя з професійними. І якщо з часом і змінилося трактування певних текстів, то, до честі Б. Яценка, слід відзначити, що автентичний, ритмізований ним текст він залишив незмінним, як це відмічено і в новому виданні [1]:

*«А тако на двадесентѣ тысенѣхъ лѣтѣхъ не могоша
соутворяшѣтесе до Русѣ;» (ВК, 4б).*

Ми з гордістю можемо читати у «Велесовій книзі», що отці наші п'ятнадцять віків обирали щороку князів своїх:

«...аби влада їхня про нас піклувалася.» (ВК, 24в).

Проте успіхи в демократичному будівництві в сиву давнину не є дозволом на помилки в сьогоденні. Наша незалежність не завойована на барикадах і ми, ніби вільновідпущені раби, маємо елементи рабської психології, яку ще потрібно пережити. Тим більше потрібно врахувати досвід інших народів, що силою зброї виривалися з обіймів колонізаторів та з під влади деспотів і які, як найцінніше благо, шанують волю і незалежність. І, визволившись, присягають власним життям, що влада в країні вже більше ніколи не буде зосереджена в руках однієї особи.

А нове покоління людей, які виростуть вільними при справедливих законах, будуть відчувати себе громадянами, і будуть захищати і ці закони, і демократичний устрій держави ціною власного життя.

1. Яценко Б., Яценко В. Велесова книга: духовний заповіт предків. Ритм. пер. укр. мовою, дослідження та рецензії Б. Яценка; рос. мовою – В. Яценка. – Київ: «Велес», 2004. – 256 с. (див. с. 190)

Зміст

Вступ

1. Хронологія «Велесової книги»
2. Хто ж ми - орії, скити, скіфи, скоти, сармати, кімери, анти ...?
3. А може гуни?
4. Кочівники-скотарі , чи осілі землероби?
5. Політичний устрій
6. Про писемність та автора «Велесової книги»
Післямова

«ВЕЛЕСОВА КНИГА» – ЯК ФРАГМЕНТ З ІСТОРІЇ ДЕМОКРАТІЇ

Науково-популярне видання.

Автор

Шпоть Олексій Сергійович
кандидат технічних наук

Редактор Шпотенко Ольга Іванівна
Макет, оформлення
та комп'ютерний набір
І.О.Шпотенка

Підписано до друку 24.05.2006 р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Гарнітура Tahoma CYR, Monotype Corsiva CYR, Century CYR, Arial CYR
Тираж 2000 прим. Зам. 6-2031.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта видавничої справи
ДК № 2241 від 14.07.2005 р.

Видавець ПП «Коронатор»
м. Київ 02152, а.с. 309
тел./факс: 8(044) 553-17-81
Електронна адреса: shpotj@gmail.com

Надруковано у типографії
КТ «Київська нотна фабрика»
м. Київ 04080
вул. Фрунзе, 51-а

Обговорення, дискусія

(В скороченому вигляді враження перших читачів)

Мої враження від прочитаного. (В.Яковенко, інженер, м. Київ)

Перше враження – якщо я раніше ще сумнівався в оригінальності чи не оригінальності, читаючи інших про «Велесову книгу», то тепер переконався – це чистої води підробка і не досить талановита. Спершу сформульована концепція, а вже потім на неї нанизані: десь правда, десь неправда – так вийшла напівправда, що є найгіршим варіантом. Це – результат твого «дослідження».

Це графоманство. Ця небезпечна хвороба забере увесь твій час і знищить тебе. Всі хочуть бути письменниками і щоб їх почуло суспільство. Та не всім це дано.

Зараз Україна потребує ідей, як вижити в сучасному та майбутньому глобалізованому світі. І всі розумні люди, а особливо вчені (а ти таким, сподіваюся, є) мають дати рецепти не лише видужання від деградації на стадії якій ми є, а й що зробити народові нашому для технологічного, інформаційного і культурного прориву. Інакше в 22-му столітті ми будемо всього-навсього у ролі циганів на своїй землі. Ось у чому глобальне питання. А «Велесову книгу» залиш знавцям-історикам. Не ганьбися перед вченим світом і перед своїми дітьми.

А тапер по суті:

1. Хто такий В. Паїк, що за авторитет? А де М. Грушевський, М. Брайчевський, П. Толочко, О. Толочко, В. Баран, В. Петров, В. Міллер, Ж. Дюмезіль, О. Трубачов, П. Гамкрелідзе та й навіть Б. Рибаків та багато інших великих знавців древності? Дивуюся твоїй бібліографії. Смішно, страшно та сумно. Шкода мені тебе, Олексю!

2. Треба мати уже хворобливу фантазію, щоб Трипілля-Аппату назвати комуністичною державою. Хай Маркс у гробу перевернеться!! Хто і коли про це узяв?

3. Назва розділу «Політичний устрій» з великими претензійними навантаженнями. Вічевий устрій – це не демократія, а охлократія! Читай Платона та Аристотеля. Демократія зародилася у світі не в родовому суспільстві, а далеко пізніше.

4. «Демократичний устрій у певній мірі підтверджує і офіційна історія» – це цитата. Хто її представляє? В. Паїк, О. Білоусько, Б. Сушинський – ? Не ганьбися Олексю. Скинь, або надінь окуляри. Темні!

5. Розумні люди кажуть, що рукописи не горять. Вірніше горять, але не всі. Так само й книги, якщо вони булі!

Продовження обговорення дивіться на сайті: <http://www.coronator.com.ua>

Відгук (О.Стрілецький, інженер, м. Київ) Всім бажаючим жорстко покритикувати цю книгу я раджу спочатку помітити три слова під заголовком. А саме: „науково-популярне видання“. В цих, означених самим автором межах, книга цілком пристойна і здатна якось розсіяти темряву в головах тих людей, які „Велесову книгу“ не читали або не прочитали, або не продумали. А таких не те, що більшість – такі практично всі. До категорії тих, які не продумали, я скромно відношу й себе, а тому вдячний автору за тлумачення, яке в моїх очах виглядає правдоподібним, а тому дає мені якесь розуміння „Велесової книги“.

Звичайно ж, хотілось би бачити обґрунтування, доведення істинності кожної з дат чи кожного періоду з даної автором хронології. Але ж ясно, що тоді було би треба не 60 сторінок скромного формату, як у автора, а щось у десятки разів більше. І це вже було би не „науково-популярне”.

Можна також посперечатися, була тоді тут демократія, чи це слово можна застосувати тільки до пізніших стадій розвитку людського суспільства. Однак думаю, що це була би марна суперечка щодо тлумачення слів, а не щодо суті. Всеодно ж демократія – це не та річ, про яку можна сказати, що ось тут вона є, а там її нема. Вона є скрізь. Тільки в різних кількостях. І коли хтось думає, що ці кількості в різних місцях відрізняються в мільйони раз, то він, мабуть, помиляється як мінімум у сотні тисяч разів.

Автор зумів показати, що у нас тут іще здавна з кількістю демократії було непогано. Як для свого часу тим більше. Це теж приємно. Навіть якщо й не сильно впевнений, що це завжди було корисно для нас.

Продовження обговорення дивіться на сайті: <http://www.coronator.com.ua>